

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

DOI Number: 10.58659/estad.1397969

Cilt: 6 Sayı: 4 Aralık 2023

ss. 924-961

Makalenin Geliş

Tarihi

29/10/2023

Makalenin

Kabul Tarihi

29/11/2023

Yayın Tarihi

15/12/2023

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLÎ'NİN MUHYİDDİN MEHMED-İ DÂĞÎ MENÂKIBI

İsmail Hakkı AKSOYAK¹

ÖZET

Menakıbnameler Osmanlı edebiyatının özgün türlerinden biridir. Bu yayınlı gelibolulu Mustafa Âli tarafından derlenen Muhyiddin Mehmed-i Dâğî menâkıbı latinize edilip özeti verilmektedir. Nüshası hakkında British Museum'da Or. 96791; British Museum Or.1279 numaralı kayıtlar verilmektedir. Elimizde metnin geç istinsah edilmiş kopyası bulunmaktadır.

Mehmed-i Dâğî Menâkıbı iki yönden önemlidir. İlki, Gelibolulu Mustafa Âli gibi bürokrat ve entelektüel kimliğe sahip birinin derlemesidir. İkincisi de bir yöreye ait bir evliyanın eserinin okura ulaşmasıdır.

Dâi Mehmet Efendi başka tarikatlar içinde de yer alabilmiş halveti şeyhidir. Evliya Çelebi ve Atayî de bu şeyhe özel önem vermişlerdir. Hatta evliya Çelebi ziyaretince bulunmuştur. Gelibolulu Mustafa Âli de Geliboluya uzun bir aradan sonra döndüğünde bu menakıbı derler. Menakıbnamede konuşma üslubu hakimdir. Zaman zaman yöresel kelimelere de yer verilir.

Mehmed-i Dâğî veya Dâi, 944 /1537 (Gelibolu)-1020/1611 yılları arasında yaşamış Gelibolulu halveti bir şeyhi olup kerametleri halk arasında hâlâ yaygındır. Dâi, "dua eden" anlamına gelir. Ayrıca Türkçe'de "dağlı" anlamına gelen dağî veya "tagî" mahlası/lakabı, Âli'nin eseri veya diğer kaynaklarda geçmese de Dâi Mehmed

¹ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, ismail.aksoyak@hbv.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4834-5254

Efendi'nin dağa çekilerek orada yaşamış olabileceğini düşündürür. Mehmed-i Dâğî veya Dâî, hem mutasavvıf hem de şairdir. Evliya çelebiye göre Gelibolu'da Bayramî yoluna biat edip mertebe kat ettikten sonra İstanbul'a gidip Üsküdâri Mahmûd Efendi'den Celvetî yolunun donattığı libası kabul etti.

Bu çalışma ile Mehmed Dâî Menakıbnamesi latinize edildikten sonra tasavvufi kelimelerin anlamları dipnotlarla verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmed-i Dâî, Gelibolulu Âli, Gelibolu, Osmanlı Edebiyatı, Osmanlı Dili, Mecmualar.

THE MENAKIB OF MEHMED-İ DÂÎ'S WRITTEN BY MUSTAFA ÂLÎ OF GALLİPOLİ

ABSTRACT

Menakıbnames are original genre in Ottoman Literature. Mehmed Dâî's Menakıbnames was compiled by Mustafa Âli of Gallipoli. We translated into latin alfabeth and summarized. Its nüsha is registered by British Museum Or. 96791; British Museum Or.1279. We obtained late written nusha in recent times

Mehmed-i Dâğî's is important both ways. Firstly, it is copiled Mustafa Âli of Gallipoli who wan bureucrat and intrlectrual. Secondly , the text belongs to Gallipoli.

Dâî Mehmet, is a Halvetî şeyh. Evliya Çelebi and Atayî respect him also Evliya Çelebi visited şeyh and talked wiht him. This study introduces a "menakıbnama" or dervish biography (hagiography) unknown of until this time written by Mustafa Ali of Gelibolu Mustafa Ali of Gallipoli, after returning his country compiled Dâî's. The style of Dai's menakıb style isn't not comlex and also contained ordinary speeches. Mehmed-i Dâğî or Dâî was a Halvetî sheikh from Gallipoli who lived between 944/1537 (Gelibolu)-1020/1611, and his miracles are still widespread among the people. Dâî means "one who prays." In addition, the pseudonym "dagî" or "tagî", which means "mountaineer" in Turkish, suggests that Dâî Mehmed Efendi may have retreated to the mountains and lived there, although it is not mentioned in Âli's work or other sources. Mehmed-i Dâğî or Dâî is both a Sufi and a poet. According to Evliya Çelebi, after pledging allegiance to the Bayrami road in Gallipoli and advancing in rank, he went to Istanbul and accepted the dress equipped with the Celveti road from Üsküdâri Mahmûd Efendi. With the article Mehmed Dâî' Menakıbnama was latinized and the meaning of mystic words was given in footnote.

Keywords: Mehmed-i Dâî, Gallipoli, Mustafa Âli of Gallipoli, Ottoman Literture, Ottoman Language.

Gelibolulu Mustafa Âli'nin Muhyiddin Mehmed-İ Dâğî Menâkıbı

Mehmed-i Dâğî veya Dâî, 944 /1537 (Gelibolu)-1020/1611 yılları arasında yaşamış Gelibolulu halvetî bir şeyhi olup kerametleri halk arasında hâlâ yaygındır. Dâî, "dua eden" anlamına gelir. Ayrıca Türkçe'de "dağlı" anlamına

gelen dağı” veya “tagı” mahlası/lakabı, Āli’nin eseri veya diğer kaynaklarda geçmese de Dāi Mehmed Efendi’nin dađa çekilerek orada yaşamış olabalieceğini düşünür. Mehmed-i Dāđi veya Dāi, hem mutasavvıf hem de şairdir. Önceleri Üčköprü’de imamlık yaptı.

Evliya çeleebiye göre Gelibolu’da Bayramı yoluna biat edip mertebe kat ettikten sonra İstanbul’a gidip Üsküdarı Mahmüd Efendi’den Celveti yolunun donattığı libası kabul etti (Evliya Cilt 5 161-162.) Daha sonra Halvetiye tarikati şeyhlerinden Hüsameddin Efendi’ye bağlandı. (Özcan 1989: 600). Bir rivayete göre Gelibolulu Hüsām Efendi’ye dāmād oldu (Tatcı ve Yıldız, 2019: 143-144.) Dāi Mehmet Efendi, başından geçen bir hadiseden sonra inzivaya çekilir. Atayî’nin yazdığına göre bir gece şehri denetleyen Gelibolu Ağası olacak kişi, o İlahi aşk sarhoğu zāt ile karşılaşıp ona eğlence sarhoğu olması ve hırsızlık gibi suçlar isnat ederek tutuklayıp hapsettinde, o cahil kişi ve maiyetindekiler bir aya varmadan vefat ettiler. Mehmed Efendi, bu durumun etkisiyle şehirden ayrılarak yola koyulmuştur. Dört saat kadar uzaklıkta dağ geçidini ve çeşe başındaki taşi sığınak edinip kimseyle görüşmemiştir. Yıllarca o makamda ibadet ile günlerini geçirmiştir. (Özcan, 1989: 601) Bir çeşe yakınında ibadetle meşgul oldu. Bu yüzden şiirlerinde Dağı mahlasını kullandı. (Cunbur, 2003: 92)

Mehmet Dāi, III. Murat zamanında İstanbul’a çağrıldı. Mabeyn-i hümayuna alındı. Atayî ve babasıyla bu yıllarda tanıştı. Atayî babası hayattayken Dāđı Efendi’nin evlerini de teşrif ettiğini söylüyor. (Özcan 1989: 601 Tatcı ve Yıldız, 2019: 143-144.) yolunda öncü olduğunda Sultan Ahmed Han’ın sohbetlerinin yüceliği ile saygınlık kazanınca Ahmed Han, adı geçen şeyh’e kendi köyünü mülk olarak verdi. (Evliya Cilt 5 161-162.) Sultan Ahmed ve Mehmet devirlerinde de padişahların ona olan ilgisi devam etti. (Cunbur, 2003: 92) Sonrasında Mehmed Han ve Ahmed Han döneminde de padişahların ihsanlarına mazhar olmuş, oturdukları yerin onarılması (Tatcı ve Yıldız, 2019: 143-144.) ve oraya mescid, zaviye ve türbe inşa edilmesi buyrulup Üçbaşlar adındaki kasaba/köy mülk olarak verilmiştir. 1003/1595 tarihinde Gelibolu’da olan evlerini medrese hāline getirip mülk olarak verdikleri köyü tahsis ettiler. (Özcan, 1989: 601) Gelibolu’daki evi 1594’te onarılıp medrese haline getirildi (Cunbur, 2003: 92). Tekke ve mescidi kendi servetiyle inşa etmiştir (Evliya Cilt 5 161-162.)

Evliya Çelebi de Dāi Mehmet’i ziyaret edenler arasındadır. “Birkaç gönüle huzur veren dost ile süratli atlara binip Gelibolu’yu gezerek Üçbaş Kasabası’na geldiğimizde bir zaviyeye girip Mehmed Tagi hazretlerini ziyaret ettik. Memleket sakinleri pek çok manevi hissini ve doğaüstü gücünü nakl ettiler

ama mezar taşında yazılar kalabalık etmesin diye yazılmadı.” (Evliya Cilt 5 161-162.)

Mehmet Dâi, 1020/1611 senesinde Gelibolu'da vefat etti. “Tagi” (1060/M.1611) lafzı vefat tarihidir. İmzasında dal harfi ile Mehmed Dagi yazardı. (Özcan, 1989: 601). Hatta mezar taşında yazılı olan “Tagi” lafzı dünyadan rihletlerine tarih düşüp yazılmıştır (Sene 1030). Şiirlerinde Dagi mahlasını kullandı (Cunbur, 1989 : 92). Atayî'ye göre kerametleri ile tanınan kâmil, hâl ehli, yüce gönüllü, önde gelen kimseydi. (Özcan, 1989: 601) Atâyî, makamının ziyaret yeri olduğunu ve Arap ve Acemlerin seyahati için (Anadolu'ya gelmeleri için) bir sebeptir olduğunu söylemektedir. (Özcan, 1989: 601). Ayrıca Atâyî, “Şükürler olsun ki ellerini öpüp hayır dualarını almak ve Hemşehri Çelebi hitabları ile şereflenmek nasip olmuş ve muhabbetleri ile gamlı gönlümüz şifa bulmuştur.” diyerek Dâğî Mehmet Efendi'ye saygısını belli eder (Özcan, 1989: 601). Mezarı, Gelibolu'nun, eski adı Burgaz olan Değirmerdüzü köyündedir. Türbesi çevre köylerce ziyaret edilmektedir. Saadetdin Nüzhet Ergun İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Yıldız M. 46 numaralı mecmuada Ayanî'nin Dâğî için yazdığı bir medhiye bulunduğunu belirtir. Şairin “gönlüm” redifli bir gazelini yayınlar.

Gazel

Musâhib bir gönül eğlencesi dildâr arar gönlüm
Ölünce bendesi olmak diler bir yâr arar gönlüm

Cefâsı olmasa bir kaddi ra'nâ serv-i nâz olsa
Su gibi pâyine akmağa bir dildâr arar gönlüm

Kimi sevdimse hikmet var idi elbette ağıyârı
Gezüp bu dâr-ı dünyâyı gül-i bî hâr arar gönlüm

Bilinmez neyleyim her dem benim zâr olduğum bu kim
Gezüp bihüş olup bülbül gibi gülzâr arar gönlüm

Yıkuptur taş ile zâlim benim ey Dâğî gönlümi
Anı yapmağ için durmaz gezer mi'mâr arar gönlüm

Ölünce bendesi olmak diler bir yâr arar gönlüm (Ergun (yty). C.3. yyy. 1120.) Eserin nüshasının numaraları British Museum, Or. 96791; British Museum Or.1279 olarak verilmiştir. Elimizdeki nüsha British Museum İndia Office Library and Records nüshasıyla birebir örtüşmektedir. Metni de kütüphanemizde olan bu kopya nüsha üzerinden sunuyoruz.

Âlî'nin pek çok eserinde oluğu gibi bu eserin de çok fazla kopyası yoktur. Eldeki nüshanın da alelacele yazıldığı veya kopye edildiği bellidir. Bunun yanında kelimenin yanlış yazıldığı anlaşılıp üstüçüzilip yeniden doğru biçimle devam edilmesi de bu aceleci tavrın göstergesidir. Bu da metnin bir başka nüshadan kopya edildiğini açık göstergesidir.

Âlî, eserine Gelibolu'daki Halvetî ve Nakşibendî şeyhlerini sayarak başlar. Ali Baba, Abdullah ve Teke Baba isimleri ikinci kez karşımıza çıkar. Böylelikle 16. yüzyılda bu iki ekolün Gelibolu'daki temsilcilerini ve etkinliklerini görürüz. Gelibolulu Mustafa Âlî eserine Dâğî'nin künyesini vererek başlar. Dâğî, Köse Şemseddin'in 57 yaşındaki oğlu İmam Pir Halife'nin oğludur. O ana kadar hiç bir günah işlememiştir. Dâî, 41 yaşındadır. 60 erbain çıkarmıştır. Namazını yaz ve kış soğuk su ile abdest tazeleyerek kılmıştır. Gelibolu'dan bir menzil uzaklıkta Bayezitli karyesinin karşısında yüksek bir dağda taş kovuğunda ibadet etmektedir. Saygısız kişilerin gelmesi yüzünden orasının etrafını çevirirler. Kışın ateş yakıp ısınmıştır. Âlî'ye göre kışın soğuk su ile abdest almak Dâî'nin kerametindedir. Kastamonulu Şaban Efendi halifelerinden Aladdin adlı bağlısını Gelibolu'ya gönderir. Pir Âlî Halife'nin vefatında sonra mahalle halkının ricası üzerine birkaç yıl imamlık yapar. Şehrin içindeki zaviyesinde ve Çamlıca camiinde üç, dört, beş ve altıncı ismi tamamlar. Kastamonulu Şaban Efendi, vefatından önce bir bağlısıyla yedinci ismi Mehmed-i Dâî'ye mektupla ulaştırır. Bu kişi Mehmet Dâî'ye bağlanır. Eceabad adlı nahiyenin yolu üzerinde Bayezitli karyesinin karşısında Kilibülbağ Kalesi'nin arkasında yükek dağ eteğinde bir taş kovuğunu temizletip erbain çıkartır.

Makam-ı Evvel: Bayezitli köyüne yakındır. İnsanların rahatsız etmeleri üzerine dağın tepesinden inen bir su buldular ve oraya bir zaviye yaptılar. Orası, Makam-ı Sânidir. Uzun zaman orada kalırlar. Burası sur içine alınarak zaviye yapılır. Daha sonra da dağın eteğine Makam-ı Sâlis'i yaparlar. Dâî Mehmed Efendi, Bab-ı Saadet ağası Gazanfer Ağa'yı "oğulluğa kabul buyurmuşlar" idi. Gazanfer Ağa hastalandığında hekimler çare bulamaz. Rüyasında Dâî Mehmed Efendi'yi görürler. Kendilerinin gelmesini iyileşmeye sebep olacağına gönülden inanır. Kendisine mektup yazarak Şeyh Şaban Efendi'nin ruhuna antlar içip bir adam gönderir. Padişahın haberinin olmamasını rica ederler. Dâî Mehmed Efendi'nin gelmesinden sonra Gazanfer Ağa günden güne iyileşir. Erkan-ı devlet Şeyhülislam Bostanzade'nin oğulları da hoş geldine gelirler. Cuma namazında IV. Vezir Mehmet Paşa görüşmeyi ister. Kanunî Sultan Süleyman görüşme isteğinde bulursa da kabul etmezler. Gazanfer Ağa da Dâî Mehmed Efendi'nin adıyla talepte bulunanların gerçek olup olmadıklarını ayırt etmek

için kendisinden bir “Bismillah” yazısı istese de yazı kullanmadığını çaresizlerin isteklerini yerine getirmesi gerektiğini ifade ederek kabul etmezler. Dâî Mehmed Efendi'nin İstanbul'a gitmesi dedikodulara sebep olur. Evliyanın devlet büyüklerinin daveti üzerine gitmesi kerametine zarar vermez. Mevlana Muslihiddin Sıdkî [2., 3. menakıplar], Vaiz Hacı Halife [5. ve 20. menakıp], Derviş Hüseyin Handan [8., 9. ve 21. menakıplar] ve Hüseyin bin Haydar'ın [12., 13. ve 20. menakıplar] Gelibolulu Mustafa Âlî'ye aktardıkları sahih kerametler şunlardır.

[1] Bir taşı kaldırtıp altını kazdıklarında su çıkarmaları anlatılır.

[2] Dâî Mehmed Efendi'nin savmaasında gece azizi seccadesine bulamaz. Döndüğünde Dâî Mehmed Efendi'yi seccadesine oturmuş yüzünden nur akar şekilde görür.

[3] Sıdkî Efendi Dâî Mehmed Efendi'yi imtihan etmek maksadıyla alınlarına yılan sarılmış askerler gönderir ve bu durum Dâî Mehmed Efendi'ye malum olur.

[4] Dâî Mehmet Efendi Çamlıca Camii'nde yatsı namazından sonra imamla sohbet eder. Ayrıldığında Gelibolulu yayabaşı Hasan ve arkadaşı Dâî Mehmed Efendi'yi yakalarlar. İçlerinden biri buna itiraz eder. Onu tutuklatan Gelibolulu yayabaşı Hasan ile diğerleri de ölürler.

[5] Hacı Halife, kitaplarda cemaati terk etmek şöhret ve riyadır diye itiraz eder. Kitapları yükletip azizin tekkesine vardığında tevhit sadaları duyar. Sabah namazında sesleri sorar. Tekkenin kapısı olmadığından gelenlerin nereye gittiğini anlayamayınca Dâî Mehmed Efendi'ye bağlanır.

[6] Namazdan sonra 4-5 serçenin ve daha sonra geyiklerin gelip Dâî Mehmed Efendi'nin ellerini yalayıp yüzüne bakmaları üzerine “Bunlar insandan kaçarlar. Ben dağ delisiyim.” derler.

[7] Vaiz, avluda aziz ile yatarken sabaha kadar kanat şakırtısından uyuyamaz.

[8] Kâfir iniltisi duyan azizin kazmasını emrettiği yerden insan kemikleri çıkar.

[9] Hasan Paşa adlı mirahur padişah tarafından 4000 akça verilmek üzere Gelibolu'ya gelir. Bu durumu duyan Dâî Mehmed Efendi aracılığı kabul etmez. Mirahur parayı vermek üzere yola çıkar. Ancak Dâî Mehmed Efendi'nin himmetiyle yolunu kaybeder. Ahibbası azizi ikna eder. Mirahur da böylece yolunu bulur. Aziz, parayı Gelibolu yoksullarına dağıtır. Hasan Paşa adlı mirahur da Rumeli beylerbeyliğine kadar yükselir.

[10] Gelibolu kadı ve müftüsü Mevlâ Medhî, Derviş Hüseyin Handan'ı da alıp Dâî Mehmed Efendi'yi ziyaret ederler. Gelmeden önce de aç kalmamak için yemeklerini yerler. Sohbet esnasında yakın köylerin zenginlerinden biri 7-8 cins yemek getirir.

[11] Birgün Dâî Mehmed Efendi ile müridinin arasında büyük bir yılan ortaya çıkar. Dâî Mehmed Efendi, müridinin korkusuna güler ve yılanın yabandan

değil; eve ait olduğunu söyler. Birgün yılan, seccadenin kenarından başını çıkarıp 15 dakika azizin yüzüne bakar kaybolur. Yılan hal lisanı ile azizle söyleşir. Suskun olduğunda da remziler ile konuşur.

[12] Hüseyin bin Haydar, küçükken kâtiplik öğrenir. 30 yıl geçtikten sonra unuttur. İstanbul'a gelip kâtiplik yapmak isterse de bir harf yazamaz. Dâî Mehmed Efendi'ye gider. O da Bismillah ile bir kalem uzatır. Hüseyin Efendi o andan sonra kalemimi son derece iyi kullanmaya başlar.

[13] Hüseyin bin Haydar, Dâî Mehmed Efendi'yi ziyaret edip dün geldiğini ancak bulamadığını söyler. Aziz de "Gelseydin benim yerime ruhsuz cesedimi bulurdun" şeklinde cevap verir.

[14] Gelibolu denizcilerinden Hızır bin Çırağ adlı reis Karadeniz'de bir liman bulamayıp "Hey Mehmed-i Dâğî yetiş; bize Hızır ol ve bir limana yol bul" deyince Dâî Mehmed Efendi, derhal geminin baş tayfasından biri şeklinde ortaya çıkar. Gemiyi limana götürür. Bu işi kimin yaptığını araştırırlarsa da bulamazlar. İbn Haydar, konuyu Aziz'den sorar. "Sıkıntıda insanları, sürekli beni çağırırlar. Diğer peygamber ve velileri bırakıp benden medet dilemeleri üzerine baş yoldaşları gibi vardım. Söz ile yol gösterip bir limana ulaştırdım." der

[15] İbrahim bin Burgazlım adlı reisin gemisi önce Semendirek önünde anafor olur. Mehmed-i Daî'den yardım ister. Kendileri denizin dalgaları arasından gelir. Gemiyi sahile yanaştırır. Kildülbahr dedikleri hisar önünde gemileri delinir. Tekrar yardım isterler. Aziz, gemiyi onarır.

[16] Makam-ı Evvelde oturanın cin taifesinden olduğu Dâî Mehmed Efendi tarafından ifade edilmesinin ardından bir Arap'ın o makamdan ayrılması anlatılır

[17] Dâî Mehmed Efendi yağmur duasına çıkar ve yağmur yağdırır.

[18] Dergah-ı âlî solaklarından Hasan bin Bali sofraya, seccade ve mahremeden oluşan hediyeyi Dâî Mehmed Efendi'ye göndermek için yola çıkar. Yolda seccade ve mahremenin yerine Mekke'de hacdan getirdiklerini koyar. Şeyh armağanlardan sadece Hacdan gelenleri alır. Diğerlerini kabul etmez.

[19] Derviş Hüseyin Handan, uzun yıllar Dâî Mehmed Efendi'yi tıraş eder. Azizin zaviyesini ben yaptırdım diye övünür. Aziz bunu duyunca üzülür. Ona karşı ilgiyi keser. Hüseyin-i Handan da bundan sonra rahatsızlanır.

[20] Hacı Halife ve Hüseyin ibni Haydar, Dâî Mehmed Efendi'nin yanındayken bir hatun adakla gelir. Bir gemiden geldiğini belirtir. Azizin yanına bırakmazlar. Sadece kapıdan görmesine izin verirler. İbn Haydar ısrarının sebebini sorar. "Biz fırtınaya yakalandık ve bu azizden yardım istedik. Gördüğüm şeyh, gemimizin burnuna yapışıp biziz tehlikeden kurtardı. Gemide

gördüğüm aziz ile kedisi midir diye bakmaya geldim. Her ikisi aynı kişidir.” der.

[21] Dergah-ı âli solaklarından Hüseyin-i Handan, maaşının artması ve emekliliğini amaçlar. Dâi Mehmed Efendi'yi tıraş ederken sık sık durumunu dile getirir. Sonunda aziz kendine bir mektup vererek mektubu paşanın damadı Halil Paşa'nın yeniçeri ağalığını kutlamak için gönderir. Bu yüz yüze görüşme sonucu Handan emekli olur. Halil Ağa o sene beylerbeyi olursa gözden düşer. Azize sui zan eder. Ancak istediği sekiz yıl sonra gerçekleşir. Aslında bu durum azizin ettiği duaya uygun düşmüştü ve azizin ettiği duanın etkisi uzun yıllar sonra gerçekleşmişti.

[22] Dâi Mehmed Efendi'nin şehrin içindeki savmaasının yanına gelen saçlı bir şeyh azizi yok etmek amacıyla velilik kabzasından bir fena oku atar. Aziz, oku tersine çevirir. Ya kalk git ya da vücudunu kendi elinle yok et demek ister. O kişi de oktan çok zor kurtulur. Atılan oku atana döndürmek keramet ve iyilik göstergidir. Mehmed Dâi, kendisine meydan okuyan bir veliyi alt etmiş olur. Şeyh Şaban Efendi, bir ara Şeyh Recep ve Şeyh Zeyneddin adlı iki şeyhin çekişmelerinden öz eder. Birara Gelibolulu Mustafa Âli'ye sıra gelir. Babasının bu kişilerle aynı sofrada bulduklarını belirtir. Âli Şeyh Şaban'ı ziyaret eder. Kendini defterdarlardan biri olarak tanıtır. Şaban Efendi, Âli'yi tanıyarak “Âli Efendi namıyla tanınan defterdar siz misiniz?” diyerek Âli'yi hemen tanıdığını belli eder.

SONUÇ

Dâğî Mehmed Efendi şöhreti İstanbul'a kadar yayılmış önemli ve hal ve tavırlarından dolayı da sıra dışı bir mutasavvıftır. Gelibolulu Mustafa Âli de Dâğî Mehmed Efendi'nin hayatı ve menkabelerini içeren Menâkıb-ı Dâi adlı orijinal ve tek kaynak olan eserini de zamana armağan eder. Gelibolu'ya gelmeden önce yazdığı *Sadef-i Sad Güher*'deki ruh hali Dâğî Mehmed Efendi Menâkıb'ında büyük bir coşkuya ve ayrıntılara dikkate dönüşür. Eser, bir mutasavvıfın kendine bağlı bir müridi tarafından kaleme alınmış gibi duygu yüklüdür. Âli, Dâğî Mehmed Efendi'nin aleyhine hiçbir düşünce geçirmemeye özen gösterir. Hatta Dâğî Mehmet Efendi'nin mutasavvıflığını sınamaya kalkışanları, kerametine inanmayanları da açık açık yazar. Örnek olarak 14. menâkıpta Âli, Dâğî Mehmed Efendi'yi “Sıkıntıda ki insanlar, diğer peygamber ve velileri bırakıp benden medet dilemeleri üzerine vardım.” şeklinde konuşturarak onun diğer veliler karşısındaki konumunu daha da yüceltmeye çalışır. Gelibolu'da yaşayan halktan kimselerin Şeyh Mehmed-i Dâi ile münasebetleri, halkın kerametlere bakışı ve zaman zaman evliyanın birbiri ile mücadelesi 16. yüzyıldaki dinî-sosyal hayatın canlı bir panoramasıdır. Menkabelerden birkaçı da Dâğî Mehmed Efendi'nin denizde darda kalanlara

yardım etmesi üzerinedir. Özellikle 14., 15. ve 20. menakıplarda Dâgî Mehmet Efendi, denizde darda kalanlara yardımcı olan veli bir kişi portresiyle karşımıza çıkar. Menkabe geleneğimizde denizde zor durumda kalanlara yardım eden evliya sayısı da fazla değildir. *Evlialar Aniklopesi*'ne bakarak Alvân Hamevî, Bilâl-i Magribî, Hıfînî, İbrahim Edhem, Mâlik bin Dinar, Ebû Bekir Ayderus, Muhammed Ömer, Münavî Seyyidet Nefise (19. yy) gibi İslâm coğrafyasından veli kişilerin denizle bağlantılı kerametleri olmuştur. Osmanlı coğrafyasında ise az da olsa Behrullah Efendi, Burhâneddîn bin Muhammed Eğridirî, Celâl Ali Dede, Gavsî Ahmed Dede (gemi peyda edip Üsküdar'a geçme), Gavsülmemduh (18. yy), Mehmed Emin Çelebi (denizde yürüme), Muhyiddin-i İskilibi (16. yy), Muhyiddin-i Muhammed (16. yy), Safiyüddin-i Erdebili (13.yy), Seyyid Alâeddîn Ali Semerkandî (15. yy.) Seyyid Bilâl (13. yy) keramet gösterenler varsa da hiç birinin kerameti Dâgî Mehmed Efendi'ninkine benzemez. Dâî Mehmed Efendi, denizde yardıma koşanlar içinde ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Bilindiği gibi Poseidon, Yunanlıların deniz tanrına verdikleri addır. Anadolu'da da Hızır ve İlyas karada ve denizde kalanların yardımına koşar. Dâî Mehmed Efendi hakkında anlatılanlar da Hızır-İlyas geleneğinin bir parçasıdır. Eser, Gelibolulu Mustafa Âlî'nin o zaman dilimindeki dinî anlayışını göstermesi ve menkıbelerin içinde Gelibolulu kişilerin de yer alması bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Hasan(1991) "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Kırk Hadis Tercümeleri". Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları. İstanbul.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2003) *Gelibolulu Mustafa Âlî / Tuhfetü'l-Uşşâk*. Ankara.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2010). "Bir Mizaç Şairinin Acem Lisaniyla İmtihani". Adıyaman Üniversitesi. Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri. Ankara. 19-43.
- Aksoyak, İ. Hakkı (1998) "Gelibolulu Âlî'nin Şerh Muhtevalı Dört Risalesi: "Meâlimü't-Tevhid", "Dakâikü't-Tevhid", Nikâtü'l-Kâl Fi-Tazmîni'l-Makâl", "Câmî'nin Bir Beytinin Şerhi". (Doç. Dr. Mehmet Arslan ile) *Türklük Bilimi Araştırmaları*. Sivas. S. VI. s.263-288.
- Aksoyak, İ. Hakkı (1998). "Gelibolulu Âlî'ye Atfedilen ve "Devriye" Özelliği Taşıyan Bir Manzume: "Subhatü'l-Înâbe". *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 20-21. Sivas. s. 371-385.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2005). "Gelibolulu Mustafa Âlî ve Bâkî'nin Münasebetleri [Kühnü'l-Ahbâr ve Divanlar'ına göre]", *Osmanlı Araştırmaları = Journal of Ottoman Studies: Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-I*. S. 25. 69-82.

- Aksoyak, İ. Hakkı (2019). "Gelibolulu Mustafa Âli: Fursatname". *Akademik Dil ve Edebiyatı Araştırmaları*. C. 3, S. 1. Nisan. 171-220.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2005) "Gelibolulu Mustafa Âli'nin 'Dölek' Redifli Gazeli ve 'Dölek' Kelimesi Üzerine". *Millî Folklor*. Ankara. S. 65. s. 46-48.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2005) "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi". *Bilgi*. Bahar. S. 33. 137-14.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2013). "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Derlemesiyle Çağının Sıradışı Mutasavvıfı Muhyiddin Mehmed-i Dai'nin Menkıbeleri". *Uluslararası Gelibolu Sempozyumu 9-10 Mayıs 2013*. Gelibolu 72-77.
- Aksoyak, İ. Hakkı (1996). "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Gelibolulu Şehrengizi". *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S. 3 157-76.
- Aksoyak, İ. Hakkı (1997). "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Gül-i Sad-Berg'i", *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S. 4 163-75.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2009). "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Künhü'l-Ahbâr'daki Şiir Eleştirmenliği", *Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları: Cem Dilçin Armağanı I* 33. S. 1. 33-48.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2006) "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Menşeu'l-İnşâ'sı", *Türklük Bilimi Araştırmaları*. Niğde. S. 19, s. 225-245.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2003) "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Mihr ü Vefâ Mesnevisi", *Diriözler Armağanı: Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*. Haz.: M. Fatih Köksal, Ahmet Naci Baykoca. Ankara. 45-71.
- Aksoyak, İ. Hakkı (1997) "Gelibolulu Mustafa Âli'nin Sadef-i Sad-Güher Adlı Antolojisinin Önsözü", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 5. 283-310.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2000). "Hakkındaki Yeni Bilgiler ve Gelibolulu Mustafa Âli", *Tarih ve Toplum* 34, S. 200. S. 25-8.
- Aksoyak, İ. Hakkı (1998). "Mesnevilerin Giriş Bölümünde Din Ulularına Övgü", *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S. 7. 213-31.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2007). *Gelibolulu Mustafa Âli / Menşeu'l-İnşâ*. Ankara 2007.
- Aksoyak, İ. Hakkı, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Divanları (Divan-I)* (Harvard University, 2006), *Sources of Oriental Languages and Literatures* 72. - *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Divanları (Divan-II)* (Harvard University, 2006), *Sources of Oriental Languages and Literatures* 73. - *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Divanları (Divan-III)* (Harvard University, 2006), *Sources of Oriental Languages and Literatures* 74. -
- Akün, Ömer Fâruk (1989) "Âli Mustafa Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 11. s. 416.
- Arslan, Mehmet, Aksoyak İ. Hakkı (1996). "Gelibolu Âli'nin Kerbela Mersiyelerini Muhtevi Bir Risalesi: Subhatü'l-Abdâl". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, S. 2. 49-67.

- Arslan, Mehmet, İ. Hakkı Aksoyak (1995) “Gelibolulu Âli’nin Dalkavukluk Örneği Bir Risalesi: Risâle-i Zırgâmiyye”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. S. 1.143-208.
- Arslan, Mehmet-Aksoyak, İ. Hakkı (1998). *Gelibolulu Âli, Riyâzü’s-Sâlikîn*. Sivas.
- Avcı, Ülkü Pınar (2002), “Unutulan Bir Gönül Eri: Şeyh Mehmed-i Dağı”. *Hacı Bektaş Velî Kültür Araştırmaları Dergisi*. Kış Sayı: 24, s. 17-18.
- Cunbur, Müjgan (2003). “Dâğı”. *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. C. III. s. 92.
- Ergun, Saadetdin Nüzhet (Yty). *Türk Şairleri*. C. 3. 1118-1120
Evlîya çebebi Seyahatnamesi. C. 5. S. 161-162.
- Mecmua*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi. Yıldız M. 46.
- Nevîzâde Atâi (1989). *Hadâiku'l-hakâik fî tekmileti’s-Şekâik* (Abdülkâdir Özcan) Çağrı Yayınları. İstanbul. s. 600-601.
- Öngören, Reşat (1997). “Osmanlılarda Devlet Ricâli-Meşâyih Münâsebetlerini Gösteren Yeni Bir Kaynak: Âli’nin Şeyh Mehmed Dâğı ile Alakalı Menâkibi”. *İslâm Araştırmaları*. Sayı: 1. s. 107-113.
- Şeker, Mehmet (1977). "Müverrih Âli’nin Tasavvufa Ait İki Eseri: Hilyetü’r-ricâl ve Riyâzü’s-sâlikîn”. *Diyanet Dergisi*. XVI. 3 (1977), s. 160.
- Tatçı, Mustafa ve Yıldız, Musa (2019). *Enfî Hasan Hulûs Halveti Veliler ve Deliler*. İstanbul: H Yayınları. 143-144.

[METİN]

[3a]

[GELİBOLU'DAN 'ÂLİ EFENDİ CEMİ' İMİŞ. LÂKİN KÂTİB-İ YEZDÂN ZABT İTMİŞDÜR]

El-ḥamdü li-Veliyyihi ve's-şalâtü 'alâ-Ḥabîb-i Ezeliyye ve 'alâ-âlihi ve aşḫâbihi ve şıbtıhi ve ümmetihi². Ba'de zâlik³ bu ḥaḳîr-i bî-riyâ⁴ ya'nî mü'ellif-i risâle 'Âlî Muştâfâ on sekiz yıl tamâm şehr-i Gelibolu gibi vaṭanumdan cüdâ düşüp 'inâyet-i Ḥaḳla sene işneyn ve elf⁵ târîhinde şılaya varmaḳ ki müyesser oldu. Ol diyârıñ evliyâ⁶ vü şuleḫâsını⁷ ferden ferden ziyâret daḫi muḳarrer oldu. Evvelâ bu cümleñüñ aḳdemi⁸ Âl-i 'Osmân'dan⁹ Sulṭân Murâd Ḥân-ı kadîm devrinüñ 'azîz-i muḫteremi Muḫammediye-nâm kitâbuñ mü'ellifi Muḫammed İbn-i Katib-nâm veliyy-i bâhirü'l-'irfân ve Envâr-ı 'Âşıkîn mücelledinüñ muşannifi ve şeyḫ-i mezbûruñ¹⁰ ḳarındaşı Aḫmed-i Bî-cân ba'dehu fâtiḫ-i Ḳoştanṭiniyye Sulṭân Meḫemmed Ḥân zamânında iştihâr bulmuş vâ'iz-i Rabbânî Mevlânâ 'Alâü'd-dîn ve 'âlim-i sırr-ı tefsîr-i Ḳur'ânî¹¹ Mevlânâ Ḳara Nürü'd-dîn ve merḫûm Sulṭân Bâyezid Ḥân-ı Ğâzî 'aşrındaki 'azîzlerden Mevlânâ Köse Şemsü'd-dîn [3b] kim bu cümle ṭarîḳ-i ḫalveti meşâyihindendür¹² ve ammâ Ḥudâ-perver meczûblardan¹³ 'Alî Baba ve 'Abdullâh Veled ve cezebâtla¹⁴ mergûblardan Teke Baba be-ṭarîḳ-i silsile-i Naḳşibendiyeden Emîr Muḫammed Buḫârî ḫazretlerine 'aşâ-dâr olmuş Sulṭân Bâyezid Ḥân-ı Ğâzî 'aşrında zühür itmiş iken yâ Sulṭân Süleymân Ḥân merḫûmuñ evâḫir-i eyyâm-ı salṭanatlarına dek mu'ammer olmaḳla bu ḫaḳîre rü'yet-i didârı sa'âdeti sezâvâr olmuş Köse Maḫmûd Ḥalife ve bunlaruñ emşâli niçe meşâyih-i laṭife¹⁵ ki kimi bi'z-zât Geliboludan zühûra gelmişdür ve kimi Anaṭolu vilâyetlerinden geçüp ol maḳâm-ı şerîfde temekkünle merâtib-i 'âliyye vâşıl olmuş 'azîzlerdür. *Ḳaddesallâhu esrârehum ve belaḡa münâhu men zârehüm*¹⁶ bu ḫaḳîr hezârât-ı müteberrikelerini ziyâret itdükden şoñra henüz 'âlem-i fânide¹⁷ mevcûd bulunup sâbıḳu'z-

² Hamd Veli olan Allah'a mahsustur. Salât Ezeli (olan Allah'ın) Habibine, onun ailesine, ashabına, torunlarına ve ümmetinin üzerine olsun.

³ Bundan sonra

⁴ Riyası olmayan zavallı Gelibolulu Mustafa Âli.

⁵ 1002 / 1593-1594.

⁶ Evliyâ: Kerametleri olduğuna inanılan kimseler; veliler.

⁷ Sulehâ: Dinin emirlerini yerine getiren salih kişiler.

⁸ En önde geleni.

⁹ Osmanlı sülalesi.

¹⁰ Sözü edilen şeyḫ.

¹¹ Kuran tefsirinin sırrının bilgini.

¹² Halveti şeyhlerindedir.

¹³ Evliyâ: Allah dostu veli kişi.

¹⁴ Cezebât: Cezbeler; manevi coşkunluk halleri.

¹⁵ Meşâyih-i laṭife: İlahi sırların inceliklerini idrak etmiş şeyḫler.

¹⁶ Allah onların sırlarını kutsasın ve onları ziyaret eden dileğine kavuşsun.

¹⁷ Âlem-i fâni: Geçici âlem, dünya.

zıkr Köse Şemsü'd-dînün oğlu İmâm Pîr 'Alî Hâlifenuñ veled-i şulbîsi olup *sene erba'a ve erba'in tis'ami'e* (: 1537/1538)¹⁸ [4a] târihinde 'âlem-i mülke¹⁹ kadem başmış *Ve ilâ-yevminâ hâzâ*²⁰ elli yidi yaşında bulup yine aşlâ kebâyirden hattâ şağâyirden²¹ bile kendülerden bir günâh şadır olmayup ma'sûm idükleri tevâtüre yitişüp vilâyet-i mezbûrenüñ kibâr u şıgârı şehâdetleri²² şübüt bulmuş kûtbu'l-enâm²³ gavşü'l-eyyâm²⁴ halkdan münkaṭı²⁵ zamâ'ir-i kulûbe muṭṭali' Ebu'l-hüdâ Şeyh Muhammed-i Dağî *kuddise sirruhu*²⁶ hazretleri ki on altı yaşına girdükden beri bu târihe gelince, ki kırk bir yıl olmuşdur, hem vaqtüñ namâzını tecdîd-i vuzûyla kıldukları²⁷ ve bu zamâna dek ki altmış miqdârı erba'in çıkarmışlardır²⁸. Her erba'in içindeki evkât-ı namâzını yaz u kış şovuk şudan gusl-i âb-dest ile kıldukları herkese ma'lûm u haber-i meşhûr olup²⁹ tevâtüre yitişmişdür [Li-mü'ellifihi]

[Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün]
N'ola re's-i cebelde³⁰ tutsa maḳâm
Kûtb-ı 'âlem³¹ Muhammed-i Dâğî
Aña tağ üstü bâğ olup ma'sûk
Zülf-i zülfini kıldı dil bağı

kışlası şiddet-i şitâdur. Anuñ âteş-i 'ışkı ve cezbe³² yaylağı meger ey [4b] dil ricâl yâdındur ki kalıpdur (rical-i yâdın dergeh kılıpdur?) musaḳḳar ırmağı
'Ale'l-ḥuşuş on beş yıl qarîbdür ki ekser-i erba'ini Gelibolı'dan bir menzil ba'îd³³ Bâyezîdli dimekle meşhûr bir karye muḳâbilinde çıkarup yüksek tağda her bir taş kovuğında 'ibâdet iderler. Şiddet-i şitâda³⁴ qarlar yağup 'umûmen şular toñar. Herkes yanar âteşi gülistân taşavvur edip³⁵ Hâlîlullâh gibi cân atar. Fe-emmâ 'azîz-i mumâileyh ne 'ömrinde bir kerre âteş yakup ışınmışdur ve ne gusl u vuzûsına yitecek şuyını ıstıtmışdur ve erba'ine

¹⁸ 944 : 1537/1538 .

¹⁹ Âlem-i mülk: Dünya.

²⁰ Bu günümüze kadar (şu anda)

²¹ Büyüklerden hatta küçüklerden.

²² Bütük ve küçüklerin tanıklıkları.

²³ Kutbu'l-enâm: Yaratılmışlar içinde manevi derecelerin en üst kısmında olan kişi.

²⁴ Gavşü'l-eyyâm: Tasavvuf ehlinin kendisinden yardım istediği, kendisine sığındığı kutup.

²⁵ Halk ile temas etmeyen.

²⁶ Sırrı kutsansın

²⁷ Her vakit abdest tazelemek.

²⁸ Erba'in çıkarmak: Kırk gün çile çekmek.

²⁹ Herkes tarafından bilinen.

³⁰ Dağ başında.

³¹ Kutb-ı âlem: Kendi döneminin kutbu olan şeyh.

³² Cezbe: Manevi coşkunculuk hali.

³³ Bir menzil uzakta.

³⁴ Şiddetli kışta.

³⁵ Gülbahçesi hayal etmek.

girdüklerince³⁶ rüstâyî³⁷ niçe eşhâş ol maķâma üşüp iltimâs-ı gün-â-gün ile ayağına düşüp secdevâr muntazam olan eyyâm-ı erba'îni yüz urmaķla şöñradan ehibbâsı tedârükiyle bir sūr binâ olunup oķur akar (metinde, akur) şuyını içerü aldılar ve ķapıyı berkidip 'ibâdet itdükçe aġyârdan maħfûz olmasını murâd idindiler. Fi'l-vâķi' eyyâm-ı erba'inde ol sūr içine girüp [5a] kapanurlar âħirine dek bir ferd ile iltifât u şöñbet itmeyip şitâ vü germâda böyle geçinir.

[Li-mü'ellifhi] Vâķi'â ekşer-i ricâl-i güzîn oldular. Dâmen-i cebelde meķin buz içinden vuzû vü ġusl ammâ bir kerâmet degül mi mu'cizâsâ kendüler 'ale'l-ħuşûş³⁸ ola pîr erba'în za'fi birle zâtı zarr-ı pür-şiddet ü 'uzlet³⁹ ve ķanâ'atdûr bu kerâmet bir özge ħâletdûr.

Faşl: Ammâ keyfiyyet-i sülûkleri⁴⁰ bu vechle olmışdur ki Ķaşamonulı Şa'bân Efendi *zâde taķvâhu*⁴¹ kendi ħulefâsından⁴² 'Alâü'd-dîn-nâm merd-i sâliki Gelibolı'ya gönderdiler. Anda bir ķâbil-i vücûd⁴³ peydâ olmuşdur⁴⁴ ki Pîr 'Alî-zâde dimekle ma'rûfdur⁴⁵. "Var anı añlayaķur (eġleyeür?)" diyü buyurdular. Pes ħalîfe mûmâileyh Gelibolı'ya gelüp kenâr-ı şehrede⁴⁶ 'Azîz Ŧaġi'nuñ maħallesine ķarîb Ćamlıca-nâm câmi'de bir pîr ile buluşup zıkrullâhla meşġul olmaķda 'azîzün daħı meķâtîsine ol ħalîfenün ħalbi müncezib olmaġla niçe yıllar ol câmi'de tât ü zıkrullâha ķalmışlar. [5b] Ħattâ râvînün rivâyeti üzre ism-i evvel ve ism-i şânide bir miķdâr rûzgâr geçürmüşler. Ba'dehu mezbûr ħalîfe ħacc-ı şerife mütevecih olup ol târîķ-i hidâyet-refîķde dâr-ı beķâya naķlitmişler. *Revvehallâhu rûħahu ve kessir fütûħahu*.⁴⁷ Bundan şöñra niçe yıllar yine 'azîz-i müşârun ileyh zıkrullâha ve yıldan yıla niçe erba'înler çıkarıp sûziş u âħa meşġul olurlar. Ħattâ babaları İmâm Pîr 'Alî Ħalîfe vefâtından şöñra maħalle ħalkı 'azîzün mübârek ayağına düşüp "elbette imâmetünüzle bizi teşrîf buyuruñ" diyü recâ itmeleriyle berây-ı ħavâtir-ı ri'âyet⁴⁸ muķaddemâ birķaç yıl imâm olmuşlar. Lâkin ehl-i maħalleyi teselli itdükden şöñra istiġfâr idüp "imâmete ķadir degülem" diyü çekilmişler ve bi'l-cümle 'azîz-i ħüve mezkûr⁴⁹ otuz yıl bu ortalıķda nefis-i şehredeki zâviyesinde ve Ćamlıca câmi'nde ism-i ġâlîşi ve ism-i râbî'i tekmil iderler. Ya'nî ki bu mâ-beyndeki merâtibi daħı görüp ķaķ'-ı derecât semtlerine giderler ve niçe yıllardan şöñra ism-i ħâmisi ve ism-i [6a] sâdisi iştiġâl ile ma'lûm idiniyorlar. Ya'nî kim o maķâmât-ı 'aliyyeye daħı 'urüc idüp teraķķi buyururlar. Bir târîķile

³⁶ Erba'îne girmek: Kırk gün çile çekmeye başlamak.

³⁷ Köylü, cahil.

³⁸ Özellikle.

³⁹ Uzlet: Halktan uzaklaşp Hak'la olmak.

⁴⁰ Keyfiyyet-i sülûk: Tasavvuf yoluna girme, bir tarikata bağlanma hadisesi.

⁴¹ Allah onun takvasını artırsın.

⁴² Hulefâ: Halifeler; bir şeyhin farklı bölgelerde bulunan temsilcileri ve ondan sonra başa geçecek kişiler.

⁴³ Yetenekli kimse.

⁴⁴ Ortaya çıkmıştır.

⁴⁵ Tanınmış.

⁴⁶ Şehrin kenarında.

⁴⁷ Allah onun ruhuna rahatlık versin. Gönül ferahlığını artırsın.

⁴⁸ Kalpleri kırmamak için.

⁴⁹ O zikredilmiştir.

ism-i sālīs şuglinda iken ve esrār-ı cihāt-ı sitte herāyine murād-ı hâtır-ı ‘âtırlarında gün gibi nümāyan iken sâbıkü’z-zıkr Şeyh Şa‘bān Efendi ki hâvetilerün ulularındandır, ‘ālem-i bekāya⁵⁰ naklilmek şadedinde mürīdlerinden (Bu kişinin adı yazılmamış) -nām şahşuñ yüzine bakıp “Gelibolıda Pīr ‘Alī Hālīfeoglı Muhyi’d-dīn-nām hālīfemiz vardır. Hem bizüm icāzetimizle bu mektūbı anlara ulaşıdur. Sen de bu tārīkile bir miqdār behremend ol” diyü buyurdılar. İsm-i sâbi‘i dağı bu vech ile irsāl kıllurlar ve bi’l-cümle şahş-ı mürīd⁵¹ Gelibolı’ya gelir. *Bi-hikmetillāh*⁵² tokşan miqdārı maḥallātından bilā-işāret ‘azīzün maḥallesine toğrılır ve evvel mülākāt idüp ‘azīzi su’āl eyledügi yine ‘azīzün zāt-ı şerīfi olur. Ya’nī ki “bu şehirde Pīr ‘Alī Hālīfe-zāde Muhyi’d-dīn Efendi kimdür” diyü şorar. Onlar dağı “gelün gösterelüm” diyü rāh-nümā olurlar ve cāmī‘-i [6b] mezbūra⁵³ iltüp edeb ile öñlerine diz çöküp “hızmet nedür buyruñ” dirler. Mürīd-i mezbūr görür ki kendülerdür. Şa‘bān Efendinün selāmını ve varaşasını teslīm ider. Kendüsü dağı ‘azīzün zāt-ı şerīfi mıknāşisine ḥadīd gibi meczūb olup aşlā ḥidmetlerinden mufāraşata kādīr olamaz. El-kışşā şeyhleri Şa‘bān Efendidür ki iki vech ile irşād buyurmışlardır. Evveli tārīk-i ḥacc-ı şerīfde fevt olan ‘Alaü’d-dīn hālīfedür.

Sānīsi ism-i şerīfle vefātları ḥaberinün vuşūli ḥāletdeki işāretdür ve ism-i sâbi‘ gelince esmā‘-i sittede iştiğālleri yigirmi beş yılda vākı‘ olmuş ve yidinci ismde beş yıl miqdārı mücāhede kıllup⁵⁴ cem‘ān otuz yılda şāhib-i taşarruf olmuşlar⁵⁵ ve cümle murādlarına vāşıl olup kümmelīn⁵⁶ taşarrufātına kudret bulmuşlar ve bi’l-cümle gün günden aḥıbbā⁵⁷ çoğalmış ve eṭrāf u cevānibden nüōūr gelmeye başlayıp cem‘iyyet-i hātırları [7a] tağılmış āḥirü’l-emr bu maḳūle kesret⁵⁸ ü izdiḥāmdan mużtaribü’l-ḥāl olup şehrden göçüp Ece-ābād-nām nāhiyenün yolu üzerinde vākı‘ Bāyezīdli-nām karye muḳābilinde āvāz işidilmeyecek deñlü ba‘īd yirde ḥuşūşān Kīlīdū’l-baḥr ḳal‘asınun mā-verāsında aḳan Mefāriz Deñizi-nām baḥr görindügi mürtefi‘ tağ eteginde⁵⁹ bir taş kovuğı bulurlar ve anı ta‘zīl ü taḥīr itdürüp ol maḳāmda erba‘īn çıkarmağa meşğūl olurlar ki ḥalkdan ‘uzletlerinden soñra iḥtiyār itdükleri üç maḳāmuñ⁶⁰ evveli budur.

[Li-mü’ellifhi]

[Fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün]

Olmaz ey müdde‘ī riyāyla bu bir

Kişi tağ tepesinde ‘uzlet ide

⁵⁰ Ālem-i bekā: Ebedi ālem; ahiret.

⁵¹ Mürīt kişi.

⁵² Allah’ın hikmetiyle.

⁵³ Söz konusu camiye.

⁵⁴ Mücāhede kıllmak: Benlikten kurtulmak için mücadele etmek.

⁵⁵ Sāhib-i taşarruf olmak: Yaratılmışlar üzerinde hüküm sürme meleke ve yetkisine sahip olmak.

⁵⁶ Kāmiller, olgun kimseler.

⁵⁷ Sevenler.

⁵⁸ Kesret: Vahdetin zıttı; çokluk.

⁵⁹ Yüksek dağın eteginde.

⁶⁰ Makām: Allah katındaki merttebe.

Halka yâhûd qarîb ve hîle için
 Bir mücevvef taş⁶¹ içre halvet ide⁶²
 Üağ başı bekleyen kişi çün şîr
 Her ne isterse şaylu (?) himmet ide
 Seng⁶³ içre güher turur mekîn
 Kim ki fehm eylemezse gaflet ide

Faşlun fi'l-maḳāmāti's-selāse⁶⁴: Ammā maḳāmāt-ı selāseye bā'is budur ki şehirden göçüp varup sākin oldukları maḳāma **Maḳām-ı [7b] Evvel** dinilür ki beyān olunan **ḳoya** qarîb yirdedür⁶⁵. Fe-emmā 'azîzün zāviyesi ta'zîl olup sākin olmaları muḳarrer olduğdan şoñra aḥibbādan biri su'āl eylediler ki bu maḳalde aḳarşucağız lâzımdur. Ol olmayacak temekkününüz müşkil degül midür? Pes 'azîz-i mÿmāileyh mübarek ellerindeki 'aşā ile bir taş gösterdiler. "Bunu ḳalduruñ. *Bi-ināyetillāh*⁶⁶ bir şucağız zuhûrı fehm eylerin" diyü buyurdılar. Fi'l-vāḳi' ol taşı ḳaldurup bir miḳdār ḳazduḳları gibi bir laṭif ü lezîz şucağız zāhir oldı. Her gören 'azîzün bu kerāmetini ta'accübe ḳaldı. Lākin kırk elli adım miḳdārı zāviyeden ırağ olmaḳla erba'in āhirlerindeki āb-dest ü gusle gelürlerdi. **Bir uğurdan**⁶⁷ yürüyüp varmalarına mecāl olmayup yidi sekiz yirde oturaḳ taşları vaz' olinup kemāl-i za'fdan her birinde bir miḳdārına an (?) diñilmekle şoñuñ başına ḳalurlardı. Pes niçe bülbüller ol maḳalde ṭā'at ü 'ibādete meşḡul olup **[8a]** niçe niçe erba'inler çıkarduklarında tünd-hû vü zışt-rü 'avām u rüstāyilerden ve erba'in neydüğünü bilmeyen ḥayvānātdan niçeler gāh ḡusl ḥālinde ve gāh vuzū ḥelālinde ve gāh varup gelmek ešnāsında 'azîzi bulurdı ve du'ā ešnāsında istimdādla⁶⁸ dünyā kelāmı söyledüp erba'in ya'nî yüz dürürlerdi. Hiç bir vech ile def-i tedārük olunmadı ve kırk elli adım yirüñ sūr içine alınmasına aḥibbāya "teklif-i mālā-yuṭaḳdur" diyü ol maḳāmdan feraḡāt u riḥlet evlā görüldi.

Fi'l-vāḳi' cānib yitmiş bir menzil issini ba'îd yirde bıraḳur. Ḳulle-i cebelden iner⁶⁹ şucağız buldılar. 'Alel-ḥuşuş sūr içine alınması mümkin bir mıştaḥce yircegizde vāḳi' olmaḡıla aḥibbā envā'-ı iftiḥārla dāmen der-miyān idüp zāviye ve sūr bināsına meşḡul oldılar. Fil-vāḳi' az zamānda bir zāviye yaptılar ki 'azîzün vücudı gevherine kân gibi oldı. Dîr sūr ta'mîr ḳıldılar ki genc-i zātuñ tılsım-ı **[8b]** definesine ḥışn-ı ḥaşîn gibi görindi.

Pes bu maḳāma **Maḳām-ı Sānî** diyü ad virildi ki el-ān niçe zamāndur ki anda temekkün itdiler. Rüstāyiyi aḡyār ḥücümündan nev'an ḥalāş olup gitdiler. Ba'zı zamān olur ki āhir-i erba'ine dek kırk gün temām ḳapusını ardından bend iderler ve kendüleri ṭā'at ü 'ibādet ṭarîkine sālîk olup 'ālem-i āḥara giderler. Bu ṭarîḳle niçe erba'inler çıkardılar. Ḥadāyık-ı

⁶¹ İçi oyulmuş, boş.

⁶² Halvet etmek: Allah'la hemhal olmak.

⁶³ Taş.

⁶⁴ Üç makamdan bir fasıl

⁶⁵ Yakın yerdedir.

⁶⁶ Allah'ın yardımıyla

⁶⁷ Bir taraftan.

⁶⁸ Medet dileme.

⁶⁹ Dağın tepesinden inmek.

ilâhî nev-behâ-reng (nev-bahârînuñ?) kâmisini nûr u zeynden niçe niçe semâr u bahâr behrelerin alup maķâmât-ı evliyâ-yı kibâra⁷⁰ gün günden irtifâ'da oldılar.

Ammâ Maķâm-ı Sâlişe sebep budur ki Maķâm-ı Evvelden Sâniye varup aķar Őucağız sûr içinde olmağıla temâm t̄a't u 'ibâdet cihetinden Őafâlar kesb idüp ol maķalde âsâyişe kânâ'at itmişler iken, hikmet Hüdânuñdur, her nesnede *eş-şey lâ şeyi illâ ve ķad yüsellis* mażmûnı muķarrer olup her iki olan üç olmaķ ekseriyâ vâķi'olmağıla [9a] gâh ü biĝâh yuķarı ķulle-i cebelden inüp aķan Őunuñ yolu bozılır. Ol hînde⁷¹ gürlemesi (?) bozılan yirlerinüñ düzelmesi mümkün olmaĝın 'ale'l-ĥuŐuŐ yalnız bir gün Őusuz maķalde ķarârları muĥâl mertebesinde idüĝi ta'yîn bulmaĝın yine ol maķalden bir oķ atımı ba'id ĥuŐuŐâ dâmen-i cebelde âŐķâr u bed'id yirde bir aķar Őucağız bulurlar. 'Ale'l-fevr bir maĥzen Őekli âbĝâh vaż' idüp 'azîzün derimevceĝizini⁷² üstüne ķururlar. Ya'nî ol derimevi bir obadur ki dâ'imâ Őavma'a ķurbında ķurılagelmişdür ve miĥmân çarķcı gelüp ĝiceler ĝiceledüklerinde anuñ içine ķondurulmuşdur. Bu t̄arikle maķâm-ı sâliŐ peydâ idüp lâzım olduĝça aña daĝı naķliderler. Ol maķallün ĥâkini daĝı cebîn-i mübârekleriyle müŐerref buyurdılar. Ol veli Őâĥib-i maķâmât olmaĝın oldı zâtıyla müŐerref her maķâm çün merâtib ķa'tın itse t̄a'ñ midur mescididür kûh u hâmûn ve's-selâm.

*Faşlun fi-teveccühi'ş-şeyĥi [9b] el-veliyyi ile'ş-Őavbi'l-'alî*⁷³ sene işneyn ve elf⁷⁴ Őafer'inde bâb-ı sa'âdet aĝası Ğazanfer Aĝa, ki muķbil-i ĥavâŐŐ-ı muķarrebîn ve maķbûl-i Őehriyâr-ı rûy-ı zemîndür, bi'l-mükâtebât 'azîz anları oĝullıĝa ķabûl buyurmuşlar idi ve anlar daĝı 'azîzi baba idinüp bi'l-mürâselât bu faĥr ile mâ-bihî'l-iftihâr-ı erkân-ı devlet olmuşlar idi. İttifakâ aĝa-yı müŐârün-ileyh bir marâz 'arızı bâriz u eĥibbâ anuñ 'ilâcında 'âciz olup âĥir marâz mütevellid olmasından ĥavf iderler⁷⁵ ve 'ilâc u devâ ile nef-i ķâbil idüĝini iş'âr ķılurlar. MüŐârün ileyh aĝa daĝı ekser-i münâbât ve marâzâya vârid olan ĥayâlâtta 'azîzi görürler yümn-i maķdemleri⁷⁶ Őifâya bâ'is olmasını ĝöñül 'âleminde muĥaķķaķ u muķarrer bilürler. Lâkin kendüler marîz u bîmâr u ĥidemât-ı muĥâfaza-i bâb-ı sa'âdete fermânberdâr ĥuŐuŐan cenâb-ı pâdiŐâhîden mufâraķatla dūŐvâr u istizân u isticâzeleri ĥilâf-ı 'âdet-i ĥüdâvendigâr olmağıla bi'z-zarûret 'azîzün mübârek ĥâk-i pâyına yüz urup [10a] vü hezâr ilĥâķ u ibrâm u tazarru'ât-ı 'übüdiyyet-fercâm ile bir mektûb yazup evvelen nâm-ı (metinde, tâm) pâk-i kirdĝârı Őâniyen ĥabîb-i Hüdâ vü sultân-ı enbiyâ olan Aĥmed-i Muĥtârı sâliŐen ervâĥ-ı evliyâ'-ı kirâm u çâr-yârı râbi'an mâ-beynlerinde vâķi' olan ĥaķ-ı übüvvet ü nübüvvet-i mâ-bihî'l-iftihârı tezekkürle niçe ķasem u imân-ı ĝilâz u Őidâd müstâĥkem virüp Őeyĥleri Őa'bân Efendi merĥûmuñ rûĥına niçe andlar vü hezâr mü'eŐŐir sevgendler ĝönderüp 'azîz ĥâzretlerine tâbi' bir müstâķil ķapucı irsâl itdiler ve ellerin ayakların bûs idüp niçe niyâz u recâ eylediler. Mektûb vâŐıl olduĝı ĝibi Pây-taĥt-ı 'Aliyye

⁷⁰ Makâmât-ı evliyâ-yı kibâr: Seĝkin veli kulların makamları.

⁷¹ O zamanda.

⁷² Derimevi: Oba önde gelenlerinin toplanıp ĝörüŐtükleri, yuvarlak kubbeli büyük çadır.

⁷³ Veli Őeyhte yüce bir makama yönelme hakkında bir fasıldır.

⁷⁴ Bin iki

⁷⁵ Korkarlar.

⁷⁶ Uĝurlu ĝeliŐlerini.

ya'nî ki dârü'd-devlet-i Kõstantiniyye'ye teşrîf buyurdılar ve kendülerle mülâkât idüp rü'yet-i cemâl-i bâ-kemâlleriyle müşerref olduklarından sonra eglendürilmeyüp Gelibolu cânibine 'avdetlerine sa'y-ı cemîl ideler ve eger izdihâm-ı halkdan ictinâb u ibâları ve cenâb-ı saltanatı teşrîfden ya'nî ki hazret-i hüdâvendigârı muşâhabet-i latîfe ile taltîfden istiğnâları [10b] muqarrer olursa ašlâ kendülerle kimse mülâkât itmesün belki dârü'd-devleti teşrîfleri ekşer-i nâssa⁷⁷ ma'lûm olmasun. Sa'âdetlü pâdişâhumuz ki şâhib-i tab'-ı selîm sultân Murâd Han ibni Sultân Selîmdür. "Mâ-beynlerinde 'ağd-i übüvvet ve nübüvvet müstaḥkem iken anlar ile ri'âyet-i hâḫır-ı 'âtırlarında daḫıka fevt itmesünler. Bulışmamak murâd olucaḫ elbette bulışalum diyü ibrâm ḫarîkine gitmesünler" diyü her ḫuşûşa ağa-yı müşârünileyh ta'ahhüd itmekle ve ḫadd-i zâtında 'azîz-i pâk-ḫıynetüñ dervîşliḫi ve raḫm u şefkati ḫuşûşâ ervâḫ-ı enbiyâ vü evliyâ ile virilen andlara kemâli ile i'tibâr u raḫbeti muqarrer olduğdan mâ-'adâ ḫâlâ şeyḫleri nâmına olan şaḫş-ı mürîd⁷⁸ kim tab' u aḫlâḫı yukarıda beyân olınmışdur ve anlara muḫâlefetleri merḫûm Şa'bân Efendi'ye muḫâlefet gibi menfûrlarıdır. Ol daḫı aḫrâz-ı dünyeviyyesine binâen teveccühlerini maḫşûd idinmekle ḫâh-nâ-ḫâh⁷⁹ cânib-i birdendür (?) [11a] devlete teveccüh buyurdılar ve 'inde'l-vüšül ağa cânibinden taḫliye olınan büyüt-ı maḫfiyyede gizlü genc gibi pinḫân oldılar. Ziyâfetleri maḫbaḫ-ı 'âmire-i şehriyârdan ve ri'âyetleri cenâb-ı hüdâvendigârîden mu'ayyen ü muqarrer olduğdan sonra kendüleri serây-ı 'âmireyi teşrîf buyururlar ve ağa-yı nâm-dâr u şîr ü ağa-yı Ğazanfer-iştiḫâr ḫâyette ḫaste-ḫâl u her cihetle bî-mâr u bî-mecâl iken bu cânibden teveccühleri sâ'atinden sonra rüz-be-rüz⁸⁰ seḫâmetleri şîḫḫate mübeddel olmaḫla üftân u ḫîzân 'azîzi ḫarşuladılar ve kendülerüñ ḫâş odalarına ḫarem-i muḫterem-i pâdişâhîde dâḫıldür. Sâyir-i meşâyihden⁸¹ ne kimse aña girmiştir ve ne duḫûl itmesi ḫâbildür. İltifâten ve ri'âyeten ol maḫâma ilettiler ve şerîf ağalarınıñ meşâhîri ve ba'de vaḫa'îl-izdihâm sâyir şaḫîr ü kebîri⁸² yüzlerin görmegi 'ayn-ı sa'âdet ve sözlerin işitmegi maḫz-ı hidâyet bilüp [11b] birer birer dest-büsleriyle müşerref oldılar ve nuş-ı sa'âdetmendleriyle şafâlar buldılar. Ba'de'ø-øiyâfet ve'r-ri'âyet yine menzillerine geldiler. Erkân-ı devletden 'azîzüñ maḫdem-i mübarekini⁸³ tuyanlar mülâkât raḫbetine ve mevâlî-i 'izâmından bu ma'nâyı işidenler ḫâk-i pâyleriyle mübahât 'izzetine (metinde ḫırratına ?) egerçi ki sa'y-ı maḫdûr eylediler. Lâkin cenâb-ı saltanattan izn hemân olmamaḫla bulışmak müyesser olmadı. Ancaḫ bi'l-fi'l şeyḫü'l-islâm ve ser-bülend-i 'ulemâ-yı 'allâm olan Büstân-zâde Meḫmed Efendinüñ maḫdûmları icâzet-i ḫâḫâniyye ile bulışdı ve vâlid-i mâcidleri ḫarafından 'azîz ile übüvvet ü nübüvvet 'aḫdini tecdid itdi ve ol ešnâda rüz-ı cum'a gelüp 'azîz-i mûmâ ileyḫ ḫarîḫ-i maḫfiden namâz-ı cum'ayı edâya varduḫlarında vezîr-i râbi' Meḫmed Paşa ol câmi' de bulunup ḫaber-dâr olmaḫla

⁷⁷ İnsanların çoḫuna.

⁷⁸ Şaḫs-ı mürîd: Mürîdin zatı.

⁷⁹ İster istemez.

⁸⁰ Günden güne.

⁸¹ Diḫer şeyḫlerden.

⁸² Küçüḫler ve büyüḫler.

⁸³ Mübarek gelişlerini.

sa'adet-i rü'yet-i didârlarına bir dağı anlar sezâvâr oldı. Ba'de zâlik [12a] bir def'a yine serây-ı 'amiredeki mağall-i ma'hûda da'vet buyurıldı ve sa'adetlü pâdişâha mülâkâtları maqşad-ı aqşâ idügi taḥkîk olındı. Lâkin marâz-ı zükâm zâhiren ve men'-i melik-i 'allâm bâ-tıbben ol muvaşalatı ruḥsiyyet buyurmamağın şüreten vâkı'a mutâbîk temâruz itdiler ve ma'nâ bûm (?) "sa'adetlü pâdişâhla bulışmağdan bulışmamamız size ve sâ'ir dostlara enfa'dur" diyü ol recâyı qabûl itmediler. Fe-emmâ pâdişâh-ı cihân fermân-rây-ı sâmi-mekân sülâle-i âl-i 'Osmân⁸⁴ şâhib-ı kırân-ı kader-tüvân Zıllu'llah-ı kazâ-cünbân a'nî bih ḥazret-i sulṭân Murâd Ḥan bin Sulṭân Selîm bin Sulṭân Süleymân Ḥan ḥadd-i zâtında⁸⁵ meşâyîḥe mu'tekid u muḥibb⁸⁶ olmağla kendüleri 'aşîk u 'azîzi süveydâlarında ma'sûk bulup bize lâzım olan anlara mütâba'atdür⁸⁷. Tekrâr vuşlat iltimâsı nev'an muḥâlefetdür ibrâm buyurmadılar. Ḥattâ merâmları ḥâşıl olmaduğına [12b] fi'l-cümle dil-teng olduklarını bile ṭuyurmadılar. Nihâyet bu vech ile bir varağa göndermişler ki mazmûn-ı şerîfi "*el-ḥamdü lillah berekât-ı maqdemüñüzle pây-ı taḥtumuzu teşrîf itdüñüz. Ḥuşuşâ ki serâ'irdeki (serâyumuzdaki?) şuleḥâya muḥibb ü mu'tekid olan ḥavâşş u muḥarribîni kelâm-ı hidâyet-beyânunuzla talṭif itdüñüz. Biz dağı ḥâlâ bu mertebe qaṭ'-ı mesâfe-i ba'ide ile vâkı' 'âlem-i şürî her yaqînlığını maḥzâ şoḥbet-i vişâl bildük ve bu qurb-ı laṭife qanâ'at idüp 'âkıbetini ittiḥâd şerefine dâl bildük. İmdi luṭfuñuzdan mercûdur ki zülâl-i ittişâlden şimdi dil-teşne qalduğ ise ba'demâ 'aṭş-ı firâkle mütereddid olmayavuz. Bir dağı bu diyâr-ı hümâ gibi sâ'ir şaluñmañuz. Bi-irâdetillâh⁸⁸ vuḳû' bulursa bu ser-âb-ı vişâle mütereddid mürîd-i 'aṭşânuzı sîr-âb buyurmağda ḥazretüñüzi mütereddid bulmayavuz. Bârî bu kerre sâbıkdaki übüvvet ü nübüvvet 'aḳdini tecdîd ü te'kîd buyurasız ve nesâyîḥ-i şerîfe ve murâdât-ı [13a] laṭifeñüz her ne ise beyânı ile temhîd-i 'ahd-i ma'hûdı bu muḥlişüñüze ṭuyurasız. Ve's-selâm intehi kelâmi melikü'l-kelem.*

Çünkü 'azîze ruḳ'a-ı sulṭâniyye⁸⁹ vâşıl olur⁹⁰. Taḥmîd ü taşliye vü du'âdan soñra bu mazmûn-ı şerîfi⁹¹ inhâ buyurur ki "*sâbıqda vâkı' olan atalık ve oğullıq râbıtasına pây-best bezm-i elest ile bağlamış bir vâsiṭadur. 'Âlem-i şüretde ilâ-yevmi'l-mi'âd te'kîdi muḥarrer u ba'de'l-mi'âd ilâ ebedil-âbâd temhîdi emr-i muḥarrerdür ve ḥadıṣ-i şerîf el-ervâhu cünûdun mücennede femâ te'âruf minhâ i'telef ve mâ tenâker minhâ iötelefe⁹² mazmûn-ı laṭifi ol ma'nâ ile müfesserdür ve neşâyîḥ ne ise i'lâm olunmağ buyurulmuş. Öyle olsa mâ-dâm ki 'adâlet kılıcı gâḥ elüñüzde gâḥ bilüñüzde ola cidden nuşḥ u pende muḥtâc olmazsız ve murâdâtüñüz ne ise i'lâm idesiz"* diyü buyurulmuş.

⁸⁴ Osmanlı sülalesi.

⁸⁵ Aslında.

⁸⁶ Güven ve sevgi besleyen.

⁸⁷ Bağlanma, uyma.

⁸⁸ Allah'ın dilemesiyle.

⁸⁹ Sultanın notu, kısa mektubu.

⁹⁰ Ulaşır.

⁹¹ İçindekiler.

⁹² Ruhlar saf saf olmuş ordular gibidirler. Tanışanları birbiriyle ülfet eder, tanışmayanları tartışmaya girer.

Bezm-i dünyâ-yı fânîde nâ-murâdlıktan gayrı murâdumuz yokdur diyü bir köhnece şâl u 'abâmuz⁹³ vardır. Bizden şöıra bir bizüm [13b] gibi fakîre dahı kifâyet itmekle bize ol dahı çoğdur. Lâkin ba'z-ı bî-zür u zer ü faqr u fâka ile aḥvâli mükedder nâ-murâdlar bu ḥaḳîrden cenâb-ı salṭanata du'â-nâmeler alurlar. Murâdları ḥâşıl olursa size ḥayır du'âlar kılurlar. Olmazsa bu fakîre incinmezler. Virdüğüñ mektûba rağbet olunmadı dimezler. Pes mektûb virmekden dahı murâd ḥazretüñüzi şevâbu'l-ḳâdir ve anları ḳâdir olduḳça irzâdur. Felâ-cerem⁹⁴ ber-murâd olmaları ve olmamaları bu ḥaḳîre heb birdür. "Ḥattâ nâ-murâd olmaları bize râciḥ bir yirdür. Zirâ bir ṭarîḳle ḥalkuñ ibrâmından ḳurtuluruz; kâğıdumuza rağbet olunmaz" diyü şavma'amuzda⁹⁵ zıkrullahla meşğül oluruz. *şümme's-selâmu 'aleyküm mâ-dâme ḳalbî ledeyküm*

Ammâ 'adâlet ḳılıcı gâh elüñüzde ola buyurduklarından murâdları iḫyâ-yı nâ-siyâset müsteḥaḳḳan ve ḥıyânet-kârândur ki ḳılıç ele alınmaḳ 'uryânen mu'tâd olmaḳla bu ma'nâya delâleti zâhir ü gâh bilüñüzde buyurdukları [14a] ḳaṭ'â 'adâlet ḳılıcı yanuñuzdan cüdâ olmasun mefhûmı idügi kendülerle müşâfehетен taḥḳîḳ olunmaḳla şıḥhati ve ḥaḳîḳati gün gibi bâhirdür ve bi'l-cümle 'azîz-i mymäileyh bir ṭarîḳle cenâb-ı salṭanatu vedâ' iderler. Mu'aṭṭışân-ı zülâl-i vişâl olan aḥbâbı nâlân u giryân ḳorlar giderler. Ba'dehu aḡa-yı bâb-ı sa'âdet ve Dâ'î (vedâ'î?) zuḥûr ider. Evvelâ pâ-bûs-ı devletiyle kendüyi mesrûr ider. Ğıbbe zâlik bunca mesâfe-i ba'ideden gelmelerine bâ'ış olup çekilen miḥnetlerden ve bunca günler 'ibâdet-ḥânelerinden cüdâ düşmekle mübtelâ oḳları meşâḳḳatlerden istignâ vü i'tiôâr u niyâz-ı bî-intihâ ile vâfir tazarru'lar eyledi ve "bundan aḳdem niçe ḥidmetüñüzde ḳuşûrumuz olduysa min-ba'd olmasun" diyü söyledi. "Ve'l-ḥâşıl her ne buyurılırsa maḳdûrumuz şarḫı muḥaḳḳaḳdur. Sâbıḳdaki murâdâtuñuz gibi mu'allel ü ne mu'avvaḳdur. Lâkin recâmuz budur ki dest-i ḥaṭṭ-ı şerîfüñüz ile bir besmele yazup bize **örnek [14b]** ḳoyasız min-ba'd nâm-ı şerîfüñüzle gelecek mürâselâti görüp şaḥîḥ ü saḳîmi ma'lûm olmaḳçün bir mi'yâr vaz' idesiz ki maḳşûduñuz olanlar biline vü ri'âyetleri lâzimesi tedârük ḳılına" diyü mükerrer ibrâm itdükde 'azîz-i mymäileyhüñ bi-vechi'l-muṭâyebe eşrâfa nâme-i kelâm-mu'tâdları "hey şaḳalı aḡarası ! lafzı olmaḳla ol ḥinde aḡa-yı müşârün ileyhe laṭife yüzinden ḥiṭâb idüp "hey şaḳalı aḡarası! Hiç dest-i ḥaṭ virilür mi ve bî-vech nâsa süy-ı zannuñuza bâ'ış olup vebâle girilür mi ki benüm gibi ṭaḡ başında sâkin vâlih ü bî-ḥaber ḥuşûşâ *dīvâne rā ḳalem nîst*⁹⁶ manzarına mazhar bir dervîş-i dil-rîş-i muḥaḳḳar⁹⁷ ki gâh olur bir ḳalemi bir yıl ḳullanurın ḳaṭ'ına elüm degmez ve gâh ḥâzır bulman aḥıbbâ ḳalemi yonar. Ol ḥidmet kemâl-i ḥayretten benüm elümden gelmez. Pes ne vech ile size numüne virebilürüz ki her iki saṭrumuzuñ [15a] birbirine uyması muḥâldür. Ḥuşûşâ ḥayrân u velen ḥâletinde yazılan ḥaṭṭuñ aḡere teşebbühi fâsid-i ḥayâldür. Lâkin size nümû-dâr bir güftâr-ı âb-dâr teberrüken (yiter ki?) çünki ḥaṭṭumuza ri'âyetüñüz bize maḥabbetendür. Bizüm ḥaṭṭumuza beñzeyen yazulara dahı rağbetüñüz yine bize

⁹³ Şal ve aba: Dervîşlik alameti olan kıyafetler.

⁹⁴ Şüphesiz, muhakkak.

⁹⁵ Tekke, ibadet yeri.

⁹⁶ Divaneye ise kalem yektur.

⁹⁷ Dervîş-i dil-rîş-i muhakkak: Hakir görülmüş, üzgün dervîş.

meveddeten ve farazâ virilen mektûb bizüm kalemümüzde birle olmasa rağbetle cemil bulursuz. Ammâ iğmâz itdügünüz taqdirce kendüñizi şevâbdan maħrûm kılırsuz. Evlâsı budur ki her mektûbla gelen nâ-murâdı sevindürüp me'cür olasız ve 'inde'n-nâs ahlâk-ı hasene ile meşhûr olup meşkûr olasız. Yoksa bizüm gibi vâlih ü ser-gerdân tağlar başında bî-ser ü sâmân olan şahşuñ hemvâr hattı nâ-hemvâr olur. Hattâ efkârı perîşân olduğı gibi raqamı dağı müşevveşü'l-âşâr olur" diyü şâfi cevâb virdiler ve cümlesini vedâ' idüp vaţan-ı aşlıde⁹⁸ [15b] ki maqâmılarına teveccüh buyurdılar. Taħkîk ammâ ba'z-ı bî-idrâkler zamâne meşâyihine sū-i zan idüp "şeyh olan ehl-i dünyâ⁹⁹ kapularını gezmez ve şavma'asından dūr olup bir qadem taşra çıkmaz" diyü ta'nlar iderler. Hattâ niçe mürîdlerini bile tarîk-i itikâddan döndürürler. Pes 'Azîz Tağî hakkında dağı bu ma'nâ ba'z-ı bî-aqllardan şadır olmuş. Kendüler mücerred Ağa (?) talebiyle der-i devlete gitdiklerine 'umümen Gelibolu halkından renciş ü elem mütebâdir olmuş. Lâkin meşâyih-i selef¹⁰⁰ ve evliyâ-yı şahib-şeref¹⁰¹ dağı bu vechle sülûk itmîşlerdür ve zamânlarında vâki' olan mülûk ü vüzerâ kapularına da'vet olınduçça varmışlardur. Cümleden biri hüccetü'l-islâm İmâm Muħammed Ğazâlî gibi hümâm ol 'aşrdaki hulefâ hattâ meşâhîr ü vüzerâ da'vet itdükçe gitmişlerdür ve bu mazmûnı ba'z-ı mü'elleftârlarında [16a] iş'âr buyurmuşlardur. Kezâlik evliyâ-yı 'uşşâkuñ zî-şân-ı ma'lûmı hazret-i Mevlânâ Celâlü'd-dîn-i Rûmî *kuddise sırruhu*¹⁰² da'vetle Sultân 'Alâu'd-dîn meclisine varurlardı. Hattâ bilâ-da'vetin Mu'înü'd-dîn Pervâne-nâm mühr-dârına 'azîmet buyururlardı ki bu huşuş ba'z-ı enfâs-ı müteberrike manzûmelerinden ma'lûmdur ve Mu'înü'd-dîn-i Pervâne mu'tekîd evliyâ olmaqla kendüler medâyihin itdükleri mefhûmdur. İmdi kapuagası Mu'înü'd-dîn mühr-dâr maqâmında dağı tutılsa yine 'azîzüñ bi'z-zât anlaruñ ziyâretine teveccühle kerâmetlerine zarar virmez ve bu sır maħfîdür. Bilen bilür bilmeyen bilmez. Ba'de zâlik egerçi ki 'azîz-i mumâ ileyh izhâr-ı kerâmâtla¹⁰³ muqayyed degüllerdür. Fe-emmâ rivâyât-ı şahîha ile sâbit olan kerâmetlerinüñ nakli emr-i mühîmdür. Zîrâ ol hazrete muqarrebîn-i havâş [16b] olanlardan evvelâ Mevlânâ Muşlihü'd-dîn Şıdkî sâniyen Vâ'iz Hacı Hâlıfe sâlısen Dervîş Hüseyn Hândân râbi'an Hüseyn bin Haydar rivâyetleriyle nakli hadd-i tevâtüre yitişmiş kerâmât-ı şahîha vardır ki anları beyân edelim. Sâyirini 'alâ-hâlıhi¹⁰⁴ terk idüp gidelüm. Ammâ şol kerâmât ki da'vet-i sîb-a-sîb (metinde, sebâsibe) mâlik olan ve Şeyh 'Abdu'l-kâdir Geylanî *kuddise sırruhu* tarîkine sâlik¹⁰⁵ Mevlânâ Muşlihü'd-dîn Şıdkî nakleylemişdür.

Kerâmât-ı ulâ budur ki 'azîz ile uħuvvet mertebelerinde sevişüp şavma'asında bile gâhî yatup kalmağ müyesser olmaqla bir gice ol hazrete mihmân olmuşlar ve ba'de'l-muşâhebe

⁹⁸ Vatan-ı aslı: Ahiret.

⁹⁹ Ehl-i dünyâ: Dünya ehli; ahiret yerine dünyaya teveccüh eden kimseler.

¹⁰⁰ Meşâyih-i selef: Önceki şeyhler.

¹⁰¹ Evliyâ-yı sâhib-şeref: Şeref sahibi veli kimseler.

¹⁰² Sırrı kutsansın.

¹⁰³ İzhâr-ı kerâmât: Kerametlerin orataya çıkması.

¹⁰⁴ Duruma göre.

¹⁰⁵ Sâlik: Bir mürşide bağlanan, onun yolundan giden.

beşeriyet muktezâsınca bir miqdâr hâba varmışlar. Egerçi ki 'azîz-i müşârün ileyh on altı yaşından berü kuşak çözmek ve sâyir nâs gibi ayağ uzadup yatmak [17a] kırk bir yıl imiş ki vâkı' olmamış. Lâkin za'îf-i vâcibü'r-ri'âyesi ol tarîki meslûk tutup uyudukdan sonra nişfü'l-leylde uyanur 'azîzi seccâdesinde göremez. "Acebâ taşra mı çıktılar ola" diyü kalkar. Etrâf u cevânibini yoklar. Şavma'anuñ her köşesini teccessüs ider. Hergîz 'azîzden eşer göremez ve ammâ kapuyı yokladuğda *kemâ fi'l-evvel* mesned ümesdud u muşkaffel bulur. Ta'accüb-künân beyne'n-nevm ve'l-yağaza tekrâr ser-gerdân iken gözün açar. Ne görse kim 'azîz seccâdesinde oturmuş cemâlinden nûr açar. Bî-ihtiyâr kalkup "ğanda idüñüz" diyü şordukda "yabanda degüldüm" diyü cevâb viridi. Bunuñ gibileri şoricı olmañ diyü buyururlar.

Kerâmât-ı sâniye: Bir şeb mezbûr Şıdkî Efendi 'azîz-i mumâileyh sîb-â-sîb da'vetine musahhar olan mülûk-ı 'asâkir u 'avânı [17b] ile gönderür. "Elbette varuñ 'azîze görünüñ" diyü tenbîh kılar ve irtesi kendüler dağı *imtiñānen lā-inkāren¹⁰⁶ velākin li-yeğma'inne kalbī¹⁰⁷* naşşınıñ mazmünını i'lānen 'azîz kulle-i cebeldeki mağâmına çekilür. Pes hîn-i mülâkâtta mu'anağa iderler ve hâl u hâtır tefahhuşını ki gâyete irgürürler. Hemânâ 'azîz vâşıl-ı tağdir-i kelâmla sâha-i mağşûda dâhil olup "ğay Şıdkî Efendi bu şeb bize gönderdüğüñüz leşker ne ğarîb 'asker olur ve ekşerî başlarına yılanlar şarınup gören âdeme dehşet virür" diyü beyân itdüklerinde mezbûr Şıdkî Efendi ğayret alır ve ğâk-i pâyine yüzler sürüp şeref-i âher ğâşıl kılar. Ba'dehu mü'ellif-i ğâķire taķrîr idüp sib-â-sib da'vetinde İmâm 'Alî *kerremallahu vechehu¹⁰⁸ ağzarü fe-inne'l mütteķin bi't-ta'âbin* buyurup yüzümüze yılan şarındığını ki iş'ar buyurmuşlardır. 'Azîz cümleden "*evvel* [18a] *mazmünı mükâşefe kıldılar*" diyü ta'bir eyledi.

Kerâmât-ı Sâlişe : Ğavâş aşğâbuñ ekşerinden fe-emmâ aşahhı yine Mevlânâ Şıdkî'den menkûl bir kerâmet-i 'uzmâ dağı budur ki ekşer-i nâssa ma'lûmdur ve ol şehrde bu sırrı bilmez kimse var ise ma'dümdür ki bir şeb 'azîz Çamlıca Câmî'inde yatsu namâzını kılduğdan sonra şavma'asında teveccühle taşra çıkarlar ve câmî-i mezbûr imâmı ile muşâhabet iderek eglenürler. Bu hâletde Gelibolılı yaya başlarından Ğasan-nâm yayabaşı ve 'Acemiyândan dört nefer yoldaşı kol kıla dolaşurak çıkagelürler. İmâm-ı mezbûr kapusu önünde bulunmağla içerü girer. 'Azîz taşrada kıalup "bu zamânda taşrada neylersün" diyü tutarlar. Yayabaşı İbrâhîm ile *ıyâöen billah¹⁰⁹* 'azîzi aşığı alurlar. Her çend içlerinden bir 'âkılcı oğlan recâ ider. "Bu kışi döğülecek âdeme beñzemez" diyü 'afvını temennâ ider. Aşlâ müfid olmaz. Şahş-ı merķüm 'inâdından dönmez. Âķir-i kâr [18b] birkaç degnek ururlar ba'dehu şaliverirler. Lâkin 'azîz kıalkduğı gibi yayabaşınıñ dizin öper "size zağmet oldu" diyü i'tizâr ider. İrtesi ki bu hâdişe tuylur. Mezbûr yayabaşı ve oğlanlar 'azîze êarb-ı elîm itdükleri eşidilür. Her kışi âyâ ne vechle cezâların bulalar. 'Acebâ ne tarîķle helâk olalar diyü teccessüsde iken on sekiz günden sonra mezbûr yayabaşı nerdübândan düşer. Başı yarılıp **beynisi tağılıp** lâşesine ğavâdiş-i-merğ ğurâbları üşer. Üç sâ'at miğdârı

¹⁰⁶ İnkâr olarak değil imtihan olarak.

¹⁰⁷ Fakat kalbim tam kanaat getirsin diye. Bakara/260

¹⁰⁸ Allah veçhini mükerrrem kılsın.

¹⁰⁹ Allah korusun.

inleyerek cān virür ve yine ol haftanuñ içinde ol oğlanlaruñ üçü de maḥḥūn olup birbiri ardınca vefāt iderler. Ancaḥ ol māniʿ olan oğlan ḡalür. Az zamānda beyne'l-aḡrān ḡaḥḥ-ı merātibile imtiyāz bulur ve ammā müḡārün ileyh Şıdḡı Efendi didiler ki "ben 'azīze şordum ne 'aceb ki 'afv buyurmayasız" diyü "ḡavrına yitişmek ḡaşdıtüm" buyurdılar ki defi mümkün olmadı ve atılan ḡazā nāveki [19a] dönmedi. Gözüüm öñinde melā'ike-i 'azāb birer birer āvāz eyler. *Ḥuzūhu fe-ḡulluhū ḡümme'l-caḡīme ḡallūhu*¹¹⁰ diyerek "esfele indiler" diyü söyledi. Bedihe *li-mü'ellifihī mürevvi* ḡaḡ-bīne êarb olan süfehā cānını duzaḡa atarsa devā. Vāşıl-ı Ḥaḡḡa kim ki el uzada yıḡılır. Cismi mülki ser-tā-pā cānı ve daḡı cināyet itmekle virilür. Āteş-i caḡīme ḡıdā ammā şol kerāmāt kim vā'iz Ḥācī Ḥalīfe lisānından menḡūldur.

Evvelkisi budur kim mezbūr Ḥācī Ḥalīfe niḡe zamān kendülere inkārla sū'-i ḡann idüp kitāblarumuzda terk-i cemā'at maḡz-ı cürm u ḡaḡādır. Şehrūñ mesācid u cevāmī'i ḡoyup ḡaḡ depesine ḡıḡmaḡ mücerred şöhret ü riyādur diyü niḡe ḡa'nlar u ḡāller idüp "āḡıbet varayın bārī kendüyi ilzām ideyin" diyü merkebine kitābların yükledüp seḡer zamānında muḡaddemce maḡām-ı 'azīze gelür. Şavma'ası içinden cemā'at-ı keşīreden tevḡīd şadāların işidür. "Acebā miḡmānları mı var ola" diyü inüp ḡapuda oturup [19b] müstemī' olurken ol āvāze nā-peydā olur. Bu ḡāletde 'azīz daḡı tecdīd-i vuzū niyyetine hüveydā olur ve mezbūr vā'izi ḡörüp ba'de'l-muşāfaḡa şavma'asına teklif ider. Kendüsi 'ādet-i ḡadimesi üzere ḡusl ü vuzūya gider. Fe-emmā ol gelince vā'izi ḡayret alur ki "acebā bu tevḡīd idenler kimler idi vaḡtinde gitmişlerdür. Yoksa melekler veyāḡūd perīleri idi ki kendüleri pinḡān itmişlerdür" diyüp ḡururken 'azīz gelür. Şabāḡ namāzını edā ḡılurlar ve oḡuyacaḡların oḡurlar. Ba'dehu vā'iz-i mezbūr kelāma ferce bulup bu ḡaḡīr seḡer zamānından muḡaddemce geldüm idi ve şu maḡüle tevḡīd şadālarını istimā' ḡıldum idi. Ḥālā ol cemā'at nice olmuşdur. Şavma'anuñ ḡod āḡir ḡapusu yok. "Pes anlar bizden ḡıḡmışdur" didükde "bizüm gibi tārik-i cemā'atde tevḡīd ü cemā'at neyler. Belki cenābuñuzdur ola" diyü buyurdılar. Ammā ḡadd-i ḡam-geştelerümüzden ḡıḡan mükāşefe siḡāmı ile baḡrını [20a] deldiler. Fī'l-ḡāl ḡāk-i pāyine yüzler sürdi. İ'tikād-ı pākile mürīd olup teşnī'at-ı şābıḡadan tevbe ve inābet ḡıldı.

[Li-mü'ellifihī]

[Fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün]

Kendüye yār olan ḡulın Mevlā

Yārsız ḡor mı ḡaḡ tepesinde

Dilā kūh u deşt-i evliyāya hep bir der bulur. Anlar biribirin tenḡa ḡend ervāḡ ḡod ḡürūḡ ḡürūḡ anlaruñla olur.

Şabāḡ u mesā ikincisi yine ol ḡün edā'uş-şalātdan soñra ba'z-ı züvvār daḡı gelürler. 'Azīzūñ 'ādet-i me'lūfesi uzun ḡalīl u keşīr mā-ḡazar tebādülüne müterāḡḡıb olanlar bu hīnde dört beş cebāḡ-ı serḡe pervāz iderek gelürler. 'Azīzūñ kimi başına kimi eline ve kimi dizine ḡonup cemāline naḡar ḡılurlar. Der-'aḡab üç dört re'īs-i (re's-i?) cīrāncıklar daḡı

¹¹⁰ (Allah, şöyle der:) "Onu yakalayıp bağlayın. Sonra onu cehenneme atın." Hakka/30-31

gelürler. Anlar dağı cîrânuz da'vâsiyla gâh sürinüp gâh mübârek ellerin yalayup dîdârına bakar.

Felâ-cerem¹¹¹ vâ'iz-i mezbûrî hayret alur. 'Âkıbet bu remzün hikmeti istifsâr kılp "bunlar vuhûş [20b] u tıyûr bizden qarâr iderler. Fe-emmâ Hazretünüze müvânesetlerini âşkâr iderler" didükde cevâb-ı bâ-şavâb "bunlar âdemden kaçarlar. Benüm gibi tağ delüsü lâ-ya'kıl sersemden ne kaçarlar" diyü buyurdılar.

Üçincisi bir şeb¹¹² yine vâ'iz-i mezbûr 'azîzün zayfı olurlar. Kendüleri şavma'ada anlar muğâbilindeki şuffede yaturlar. Nışf-ı leyl geçdükden soñra şabâha dek kanat şakırdısından uyuyamadan ne kadar ki kaşd itdüm; havfumdan gözlerüm yumamadum.

Ammâ her kerredeki (gerdege ?, metinde, gürûh ki?) gelürdi 'Azîz-i mezbûr şavma'adan¹¹³ çıkar haberleşürdi. Ba'dehu mufârakat iderlerdi. "Anlar dağı tayerân iderek giderlerdi" diyü vâ'iz-i mezbûr mirâren takrîr itmişdür. Mu'temmedü'l-ıqavl bir ehl-i 'ilm olmağla bâ-huşuş bu mağûle kerâmâta inkârî şüyü' bulmağla şıhhatinde şübhe kalmışdur.

Ammâ şol kerâmât ki Dervîş Hüseyn Handân [21a] rivâyet itmişdür.

Evveli budur ki 'azîz-i mezbûr şol zamân ki re's-i cebeldeki mağâm-ı evveli buldı. Ahibbâ ve aşhâbına tahtîrini buyurdı. Ba'de't-ta'zîl bir iki iyi miğdârı ol mağalde ta'at-ı hidâyet-delîl itdüklerinden soñra bir gün ki kendüleri terâş itmege vardum. "Dağı hizmet var ise buyuruñ" diyü hâk-i pâyine yüz urdum. Zîrâ niçe yıllar hâşşaten terâşçıları oldum ve sa'âdet-i hizmetlerini dağı zuhr-ı devlet-i uhuvvet buldum.

"Felâ-cerem baña hitâb idüp şu mağalden her gice bir kâfir inîldisi işidilür. Gâlibâ hâlî yir degül gibi gelür. Elbette yoklaması lâzımdur görüñ" diyü buyurdılar. Ol mağalde sâbıkan bir kâfir medfün idüğünü tıyurdılar. Fi'l-hâl imtişâlen li'l-emri'l-'âlî çapa ve kürek getürüñ. Gösterdükleri mağalli bir adım boyınca kazduğ. Fi'l-vâkı' bir kab ile kâmil¹¹⁴ bir âdam kemükleri [21b] çıkarup ta'zîl ü tahtîr itdük. Hâlâ ki ol mağûle yirde müvellî defnî veyâhüd bir tarîkle kut olup anda kalması 'ağla muvâfık degüldi.

[Li-münşihî] Tâ 'arşa nazar kılan hünerver bilmez mi defnesin zemînün andan egilüp (?) (işidüp?) enîn dinledin kemğürin ?) bile bildüre. Kiminün nâ-bâke sezâ olur. Mağşûfî âyînesini zât-ı müsta'nün şânisi sekiz tokuz yıl muğaddem hizmet-i pâdişâhî ile Hasan Ağa-nâm Mîr-âhûr-ı şağîr ki Gelibolı'ya geldi. 'Azîzün evşâf-ı hasenesini işidüp cenâb-ı saltânata bildürdi. Der-hâl sa'âdetlü pâdişâh tarafından memhûr mektûb ile yigirmi dört biñ nağd aqça in'am gelmekle ağa-yı müşârunileyh şâd u handân olup Handân-ı mesfûrî çağırur, "Bizi 'azîze alup gitmek gereksün" diyü minnet kılpur. Lâkin dervîş-i mezbûr kable'l-istîzân "sizi iline müzeyyen ve bu mağûle [22a] in'am kabûl ideceklerini añlayamazın hele muğaddemce varuyın getür dirlerse size reh-nümâ olayın" diyü çekilür gider. 'Azîze varup vâkı'-i hâlî 'ilâm ider. Fe-emmâ hazretün tab'-ı lahtîfi muğber olur. "Ol aqçanuñ ve Mîr-âhûruñ bunda gelmesine rızâm yoğdur" diyü buyurur. Bu hâl üzere şabâha kalurlar. "Seherden bir def'a dağı tazarru' idelüm" diyü ahibbâsı qavl u qarâr kılpurlar. Fe-

¹¹¹ Şüphesiz, muhakkak.

¹¹² Bir gece.

¹¹³ Tekke.

¹¹⁴ Kâmil: Manevi bakımdan olgunluğa erişmiş kimse.

emmā öte cānibde Mīr-āhūr şabr itmez ve “zamāne şeyhlerinden bu deñlü in‘amı kim kabūl eylemez; karşılamazsa ‘abd-i ‘acebdür” diyü ehlullāha¹¹⁵ töhmet me‘āyibinden ictināb kılmaz. Hattā bir ehl-i vuķūf ve ol yollaruñ dekāyıkını bilmekle mevşūf ādem mi kulağuz tūtop aħşamdan yıl mumlarıyla ‘azīmet ider. Ma‘a-hāzā ‘azizūñ dest-i reddi kendüyi ve en‘amı ol maħalle yaklařdurmaz gözlerinüñ başireti bağlanup hilāf-ı semte giderler. Üç sā‘atlik mesāfeyi şabāħa [22b] dek tōlaşup yollarını bi‘l-kūlliye keşr iderler. İrtesi ki yine şabāħ olur. Aħibbāsı ‘azizūñ ħuzūrında müctemi‘ olur ve her biri tazarru‘ idüp Mīr-āhūruñ redd-i ulu‘l-emr ‘adem-i itā‘atdūr. Gönderilen in‘am cenāb-ı salţanatdan ħazretüñüze ‘arz-ı maħabbetdūr. Rızā virüñ gelsünler. Nihāyet getürdükleri in‘amuñ kabūlini size ibrām itmesünler didükde ‘azizden ruħşat olur. Fi‘l-ħāl Mīr-āhūruñ kulağuzı yol kanda idüğini tedārük kılar.

[Li-mü‘ellifhi]

Her ki merd-i Ĥudā severse kabūl eylese ‘izz ü sa‘adet anuñ zātını iķbāl ider. Sevmedügi kimseler her nice sa‘y eylese her ne yola düşse ol revānı imhāl ider.

“İznsüz olmaz begüm vuşlat-ı merd-i Ĥudā” bu sözi tekzīb iden kendüni izlāl ider olsa icāret veli baħtla tālī’sini şevkle ikrāmıla karşılar, iclāl ider ve bi‘l-cümle ne ħālse gelürler. Nāme-i pādīşāhı ‘azīze [23a] virürler ki maźmūnı bizi du‘adan unutmāñ ve bu cānibe müte‘allık murādātuñuz var ise şifārişini dirīg itmeñ. Pes ‘aziz vāşıl-ı ħalvet-serā-yı maźmūna dāħil olup “biz dā‘imā cenāb-ı salţanata du‘adayuz. Egerçi ki ħalefden mücenneb ü ibādeyiz. Lākin bize aķça teklīf itmeñüz revā degüldür. İbrām idersenüz bildüm ki maķşūduñuz du‘ā degüldür” diyü cevāb-ı kaţī buyurmağla Mīr-āhūr-ı mezbūr du‘ā-yı ħayrın alup döner gider. Mā-vaķa‘a sa‘adetlü pādīşāh cenābına ‘arz idüp tekrār emr-i şerīfleri vārid olmağın Gelibolı fuķarāsına tevzī‘ ider. Fe-emmā mezbūr Mīr-āhūr on yıla varmadın Rumili beglerbegligiyle şād-kām olur. Beyne‘l-aķrān kenāre beglerbegi olması muħāl ‘addolınurken ‘azizūñ du‘ā-yı ħayrı sebebi ile az zamānda bu deñlü merātib kaţ‘ idüp ta‘ayyün bulur ki ol Ĥasan Paşa sene iħdā ve elf¹¹⁶ tārīħinde Rumili beglerbegliginden ‘azl ü ‘özrle Tamaşvar’a varan mīr-i [23b] mīrān-ı mülk-ārādur.

Üçincisi ‘Aziz-i mümtāz u murtāz-ı ser-efrāz zikr olınan yigirmi dōrt biñ aķçe in‘amı kabūl itmedükde ħavāşş-ı aşħābından Takıyacı Aħmed-nām fakīr izħār-ı ħırş-ı keşir idüp “kendüler almazlarsa bize virsünler bu tārīķle muzāyaķamızı def‘ itsünler” diyü mezbūr Dervīş Ĥandānla ħaber gönderdükde ‘azizūñ mīzāc-ı laţīfleri mükedder olur. Hattā āşār-ı ħāzab-ı ‘arız şāniyen günden azher olur. “İmdi varup diyesin ki anı mı isterler. Öñüme bir kürek alup hegbesinüñ iki gözini toprağıla tōlduram ve aħibbāsınüñ cümlesini anuñ ağladuğına güldürem” buyurmalarıyla ayına varmadan iki gözleri ‘amelden kılar. ‘Ayniyle nūrları muzmaħil olur. Bi‘l-āħir Pāy-taħt-ı ‘Aliyye‘ye keħħāllere varup gözlerine tīmār ider. Velākin aşlā müfid olmaz gözleri güm-geşte nūrını bir daħı bulmaz. Görür ki olmaz keħħāllere kıpusından [24a] iş oñmaz. Tōgrı olup yine ‘azīze gelür ma‘lūl olduğundan bi‘l-

¹¹⁵ Ehlullāh: Allah dostları.

¹¹⁶ Binbir

meleé¹¹⁷ vâfir giryeler kıılır. ‘Âkıbet ‘azizüñ rahmetine mazhar düşüp anuñ defî niyyetine bir müstaķil erbâ’ın çıkarur nâgeh mezbürüñ gözleri açılır ve evvelki gibi kemâliyle nür u fer bulur.

Tâbi’î hâlâ be-vech-i Mevleviyyet ile Gelibolı’ya kâzî ve müftî olan Mevlânâ Bedrü’d-dîn Maḥmūd Medḥî ki ‘ilm ü faẓl ile ma’rūfdur bir gün akrabâsından dört beş kişi ile Derviş Ḥandân’ı kulağuz idinüp ‘azizüñ ziyâretine müteveccih olurlar. “Ammâ tağ başında sâkin bir fakîrdür. Bizi kütü (?) (kuvvet(l)ü?) kılıcağ nesi olacağdur. Bârî yimeklenüp gidelüm” diyü bir miğdâr mâ-ḥazar ekl idüp giderler. Ya’nî ki aç kalmayacağlayın tedârük iderler. Anı bilmezler ki ğayret-i mun’im-i mennâb velîlerini ¹¹⁸ nâsa maḥcüb eylemez. Dest-i ifâza-i Yezdân¹¹⁹ mukarribân-i ḥazret olanlardan nevâle ve ni’met [24b] sofrasını bi’l-küllüye götürmez.

El-kışsa yemeklerin yiyüp gelürler ve dest-büsdan soñra ḥazret-i şeyḥle muşâhabe meşğül olurlar. Bunlar bu hâlde iken ol ḥavâlîdeki köylerüñ aĝniyâsından biri yidi nev’-i nefâyis getirür. Bi-ṭarîķi’n-nezr şavma‘a¹²⁰ kapusuna yitürür. Andan evvel daḥı böyle hâl ve vâķi’ olmuş degülmüş ya’nî ki defâten yidi sekiz cins-i nefâyis nezr gelmek taḥaḥkuk bulmuş degülmüş.

Ḥâmîsi yine bir gün gördüm ki bir büyük yılan ‘azizle bizüm mâ-beynümüzde nümâyân oldı. Ḥattâ bir zamân tevaḥḫuf idüp ne bî-nişân u ne revân oldı. Pes ben bende ḥaylî ḥavf itdüm ve ṭarîķ- i hirâs ve qarârâla âḥer semte gitdüm. Fe-emmâ ‘aziz benüm ḥavfuma tebessüm buyurdılar. “Ne korqarsın yabandan degüldür” diyü evden idüğini tıyurdılar ve yine ol eṣnâlarda bir gün daḥı gördüm ki seccâdeleri altından bir nesne cünbiş itdi. Anı gördüm ki bir büyük [25a] yılan kenâr-ı seccâdeden baş çıkarup ‘azizüñ cemâline nazâr kıldı ve rub’ sâ’at miğdârı yine pinhân oldı ve (yi)ne gitdi kendülerden ḥikmetini su’âl itdükde bu yılan ol gün gördüğün yilandur ki gâḥ ‘ayân u gâḥ nihândur¹²¹.

Ammâ lisân-ı hâl¹²² yönünden fakîrle söyleşür. Bî-zebân iken rumüz¹²³ cihetinden dilleşür. “Fe-emmâ ḥadd-i zâtında murdâr olmaĝın şavma‘ada¹²⁴ yatduĝına rızâ virmezsin ve işâret idüp var git (di)dükçe kendüñe kâ’ilem. Görindüğinden ğam yimezin” diyü keşf-i râz¹²⁵ buyurdılar.

Ammâ Ḥüseyn bin Ḥaydar rivâyet itdüĝi kerâmâtuñ evvelkisi budur ki mezbür bu ḥaķire taḥrîr itdi ve her ne vâķi’ olmuş ise kemâ-yenbaĝi ta’bîr itdi. Ya’nî şabâvet ‘âleminde kendülerden birkaç kere meşğ almışdum ve niçe zamânlar mişâl qaralayup kitâbet semtini öğrenmişdüm. Bu mâ-beynde otuz yıl geçüp ben daḥı kitâbeti [25b] nesyen mensiyyen

¹¹⁷ Dolu dolu

¹¹⁸ Velî: Manevî anlamda yüksek mertebede olan Allah dostu kimse.

¹¹⁹ Dest-i ifâza-i Yezdân: Allah’ın feyiz eli.

¹²⁰ Tekke.

¹²¹ Bazen açık bazen gizlidir.

¹²² Konuşmadan, hal ve hareketlerle.

¹²³ Rumüz: Allah’ın seçkin kullarına mahsus gizli dil.

¹²⁴ Tekke.

¹²⁵ Keşf-i râz: Sırrın açığa çıkması.

terk idüp “hālâ ki bir kitâbet virilse yazabilürdüm ola” diyü hüsn-i zannla maḥzen-i ‘âmire kitâbetine ‘azîzden şefâ‘at-nâme aldum ve der-i devlete varup ol kitâbetle muhaşşalü'l-merâm. Fe-emmâ hıdmet edâsına geldükde bir ḥarf yazmağa kâdir olamadum. Her ne kadar ki sa‘y itdüm öğrenmesine bile liyâkât bulamadum. Âḥirü'l-emr kendülere vardum. Aḥvâli ‘arz idüp niyâz u tazarru‘la vâfir yalvardum. Pes gözüm yaşına merḥamet kıldılar ve Bismillahla mübarek ellerine bir kalem aldılar ve tebessüm ederek bu ḥaḳîre şundılar. Hemân ki ol kâleme yapışdum. Kitâbet ve ḥisâb aḥvâli dehenime fetḥ oldu.

İle'l-ân ol hıdmete liyâkât beyne'l-emşâl gün gibi şöhret buldı.

İkincisi yine bir gün zât-ı şerîflerini ziyâret kaşd idüp lâkin bir mâni‘ [26a] olup gelemedüğüme irtesi varduḳda i‘tizâr itdüm. ‘Azîzün kelâm-ı ḥikmet-encâmından kendümi terk idüp ya‘nî bu bendeye ḥitâb idüp “ne ise dünki gün gelmemişsün. Gelmiş olsañ da beni bulamazduñ” buyurduḳlarında güstaḥ bendelerinden olmağın “gelmiş olsam kapuyı açar sizi şavma‘ada¹²⁶ bulurdum” diyince “bulmasañ da beni bulmaz cesed-i rûhı bulurduñ. Hālâ ki ḥavf u ḥaşyetünle kendüni yüpürüp (yitirüp?) güm olurduñ” buyurdılar.

[Li-mü‘ellifihî]

[Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün]

Yârına yâr olanuñ cânı bulunmaz tende

Dâneymi kâdir bâr-ı mudânan ḥüsn-i mende*

Ten ki cân meskenidür. Cân daḥı cânân meni cân u cânân yetüren meskeni terk it; sen de cânuñı yoluña yitürseñ aḡyâr ey dil güm iden gülşenini sâkin olur külhânda

Üçüncüsü : Gelibolı mellâhlarından Hızır bin Çerâğ-nâm [26b] re‘îs bir gice Qaradeñiz ‘ummânında liman bulamayıp ve şiddet-i bād-ı vezân ol deryâ-yı bî-kerânı kıyâmet-nişân idüp mezbûr re‘îs ve sâ‘ir yoldaşları âb-ı ḥayât-ı zindegâniden me‘yûs ve nevmîz ve zûlmet içinde “Hay Muḥammed Tağî Efendi gel yitiş. Bize Hızır ol ve bir limân tedârüki eyle bizümçün sâhil-i necâta yol bul” diyünce niçe nezrler itdüklerinde der-hâl ‘azîz-i şâhib-i hâl geminüñ baş yoldaşlarından birinüñ şeklinde zâhir olur. “Bize bu maḥalde bir limân bulun” diyü orsapoça diyürek gice qarañusunda kendüleri bir laṭîf limana dâhil kılar. “İrtesi ki söyleyen kangı yoldaş idi” diyü şormışlar. Aşlâ kim idüğünü bilmemişler. Hâlen ki ‘azîz bilenler edâ anlaruñ edâsı idüğünü taḥkik itmişler.

Felâ-cerem şehre geldükleri gibi nezrlerini getirüp ‘arz eylemişler. Pes İbni Ḥaydar ki re‘îs-i mezbûrdan kışşayı eşidür. Bir gün beşâseti hâlinde [27a] ‘azîzden mâ-cerâyı su‘âl kılar. Ğâyetde kendülere raḳîk u maḥrem ü hem-râz u şadîk olmağın keşf-i râzla ḥikâyet iderler. “Be-hey şakalı aḡarası! Ol Qaradeñiz ne ğarîb mücevvef deryâ olur” diyü söylerler. “Gördüm ki ol derdmendler muttaşıl beni çağırurlar. Sâyir enbiyâ vü evliyâyı koyup benüm gibi za‘îfden mu‘âvenet umarlar ve bi‘l-cümle ıztırâbları nihâyetde ve kemâl-i ḥarâretüm iltihâbları ğâyetde baş yoldaşları birisi gibi vardum. Tekellümle delâlet idüp kendüleri bir limana ulaşdurdum” diyü buyurdu. Onlaruñ taḳrîrleri ‘azîzün iḥtiyârına muvâfiḳ bulundu.

[Li-mü‘ellifihî]

[Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün]

¹²⁶ Tekke.

Hızr-ı vaqtem diyene hâkle deryâ birdür

cüşî-i tûfân-ı havâdisden aña bîm olmaz. Eşiden kimse giriftâr-ı belâmız ve bādın (?) gice secde itdügümde baħr li-zevi'l-iltizâmla (?) baħr vilâyetinde şînaverlik eden cümle deryâları nûş u şâfî tölmez feyze-i Hızr düşen rûz-ı zararına pençe-i qahr [27b] -le kim riştesin anuñ bulmaz.

Dördincisi: Yine İbrâhîm Bin Burgazlım re'îsüñ ola Semendirek öninde gemisi **anafor** olur. Ne kadar ki çalışurlar hâlâş idemezler. 'Âkıbet "Yitiş ya Muhammed-i Tâğî" diyü feryâda başlarlar. Pes gemicilerün bir şâlihi görür ki 'azîz-i mumâileyh bî-şahşihî mevc-i deryâ üstinde gelür yitişür ve ol gemiyi dest-i himmetle **anafor** zahmetden kırtarup kenâra düşürür. **Anafor** gemiciler ıstılâhında ol kaşırğa yiline dirler kim qurı yirde çörçöpi döndürür yürür. Kezâlik deryâda gemiyi gird-âba düşürüp hâlâşı müşkil olur. Fe-emmâ bi-hikmet-i Kirdgâr¹²⁷ yine ol seferinde Kilidü'l-baħr didükleri hişâr önine geldüklerinde gemileri delinüp tekrâr feryâd iderler. Güyâ ki mâ-meleklerini bād-ı âhla berbâd iderler. Anda daħı 'azîz 'ayânen yitişürler. Dest-i himmetle ol deligi berkiderler ki.

Beşincisi : 'Azîz-i müşârün ileyh mezbûr Hüseyn bin [28a] Haydar'a (metinde, haberde) daħı maqâm-ı evvelde iken bir köşe gösterür. "Şu mahallede bir zîşt-rû 'Arab şâhibi var. Ancaħ kıdem da'vâsın idüp bize mâ (?) olurdu. El-ħamdü lillah bî-'inayetillâh¹²⁸ henüz mündefî' oldı" diyü buyurur. 'Acebâ cin t̄ayifesinden mi ola dinildükde o öyle gibi buyurdılar. "Fi'l-vâkı' ol güne gelince maqâmda ne kendülerüne gelenler münşerihü'ş-şudür degüller idi. Öyle didüklerinden soñra cümlemüze sürür sirâyet eyledi" diyü bildürdiler.

Altıncısı: Üç dört yıl muqkaddem Gelibolı halkı bî'd-defa'ât niçe istiskâya çıkarlar. Her döndüklerince kılet-i bārândan ğam u endühla gözyaşlarından hâke nedâmet toħmuñ ekerler. Lâkin müfid olmaz hiç kimse gökyüzünden rahmet âşârı görmez. 'Âkıbet hezâr-ı tazarru'la 'azîz getirürler "hevâda dest-mâl deñlü bulut yogken yağmur yağmasını recâ idinür" diyü hâk-ı pâyine yüz ururlar [28b]. Hemânâ murnâz-ı (murtâz?) vâşıl muşallâya nâzil olup 'abâsını vü seccâdesini tersine döşer. 'İmâmesin daħı rüyın önüne döndürüp tersine kibr ü şıdqla bir kerre semâ cānibine müteveccih olup du'â ider. Ba'dehu halkı vedâ' idüp şavmasına¹²⁹ toğrılır gider. Pes 'azîz ki mâqamına vâşıl olur. Seħâb-ı bārân feyezân olmağa ferce bulur. Şol kadar yağmurlar yağar ki halkıñ melhûzlarından ezfün u me'müllerî dâ'iresinden birün *fe-sübħâne men la-ya'lamu maqâdira evliyâihi illâ hüve*¹³⁰

[Li-münşihî] çeşm-i nâ-dide ile şagmaz isek hüzn-i taleb rahmet-i Haħ eylemek niçe biñ dide ile qalbüñi ağlatmaz görinüp ebrim kerem-i mâ'il-i yārân olmaz ağlasun didelerün tã ola qalbiñ reyyân ebr kim ağlamaya yir yüzi ħandân olmaz.

Yidincisi: Dergâh-ı 'âlî şolaklarından Hasan Bin Bālî-nâm kimesneye a'yân-ı İstanbul'dan biri bir şofra vü [29a] bir seccâde ve bir şındı maħreme virüp 'azîz Tâğî'ye ulaşıdurmasını

¹²⁷ Bi-hikmet-i Kirdgâr: Allah'ın hikmetiyle.

¹²⁸ Allah'a şükür Allah'ın yardımıyla

¹²⁹ Tekke.

¹³⁰ Evliyaların sayısın kendisinden başkasının bilmediği Allah her türlü noksan ve kusurdan münezzehtir.

işmarlar ve mezbūr şolağ ol sene hacc-ı şerifden gelmekle kendüsi dahı bir miqdār Mekke armağanı katup ‘azizüñ hāk-i pāyine bu cümle ile teveccüh ider. Lākin niçe eyyām mürürından soñra varması mā-beyni (?) itdükden gayrı ol seccāde ve mahremeye mā’il olup yirine gayrilerin komağ kaşd ider ve ba’zılar kavlince *eş-şadağa li-men kabaza*¹³¹ diyü şofrayı ketm idüp mā-‘adāyı ithāf itmege gider. Egerçi ki ‘azizüñ kerāmetini bilüp tebdilden fāriğ olur ve illā tama‘-ı hāmı ve zamān mürürından¹³² soñra varması ile şeyhüñ hātır-ı ‘atırları nev’an tekeddür bulur. Bināen ‘alā-zālik¹³³ ‘aziz-i şāhib-i künüz¹³⁴ izhār-ı sırr-ı rumüz idüp¹³⁵ kendinüñ Mekke armağanını alır; sâ’irini reddidüp biz bunları sana bağışlayalı çok zamāndur diyü buyurur.

Sekizincisi [29b] Sābıku’z -zıkr Derviş Hüseyn Hāndān huşūşıdur ki niçe yıllar ‘azizi terāş ider. Fe-emmā murād-ı şerifinden gafletle huşūşan rā’y-ı münirlerine muhālefetle gāh (Anlam gereği burada bir kelime olmalı) olur geh dil-hırāş ider. Pes bir gün “‘azizüñ şavma‘asını ben yapdurdum” diyü iğtirār ve “kendüler benüm kabzumdadur” diyü iftihār idüp kıl u kāl iderken şeyh-i mümāileyh zāviyeden bu sözleri eşidür. Muğberü’l-hātır ve mutegayyırü’l-vech taşra ‘azimet buyurur ve mezbūre hitāb idüp “biz hāzret-i Hāğdan gayruñ minnetin çekmezüz ve andan gayrı bir ferdüñ kabzasında olmazız” diyü söyleyürek āb-dest almağa geçerler. Ba‘dehu mezbūr Hāndānı gözden kulağdan birağurlar. Az zamān geçmeden şol cānınuñ kuvvet ü ferı gider. Kendüsi nīm-ten qalup şihhat vu iktidār ol tarafından āsāyişi mün‘ādim idüm.

Ammā sağ eli niçe zamānlar ‘azizüñ terāşı hizmetin itmege hālī kalur. [30a] Her gören şeyhüñ inhirāf-ı tab‘-ı mū-şikāfindan idüğini taşavvur kılar. El-ān mezbūr Hāndān nīm-tendür. Ekşer-i evkātde düşüp yuvarlanması mu‘ayyendür

Tokuzuncısı: Bir gün sābıku’z-zıkr Hācī Hālıfe ve merķūm Hüseyn İbn Hāydar hāzırlar iken bir müsāfir hatun nezrle¹³⁶ çıkagelür. “Fülān gemiden şimdi çıkıdum. Şeyhüñ mübārek cemālini görmege geldüm” diyü tazarru‘ kılar¹³⁷. Egerçi ki ‘aziz şavma‘asına nisā kısmından kimseyi qoymaz ve bu vaz-ı menfūr bi’t-‘tab‘i olmağla hergiz ruşşat buyurmaz. Lākin hatun rikkatle ağlamaga başlar ve diğkatle rü’yet-i didār-ı sa‘ādetine tālibe olur. Bi’l-āhır “İmdi bārī bir kerre kapudan nazar ideyin ba‘dehu geldüğüm yollara güzer ideyin” diyü ilhāh itdükde içeri girmemek şartı ile rü’yete ruşşat virildi. Hatun-ı mezbūr egilüp bir kerre nazar idüp “el-hamdü lillah” diyü el yüze sürdi. Pes mezbūr hatun taşra çıkduğı gibi [30b] mezbūr İbn Hāydar bu sırruñ hikmetini şordı. “Ya’nī ki bu deñlü hāmd ü şükritmege bā’is nedür?” diyü su’al eyledi.

Felā-cerem hatun-ı mezbūre “ben fülān gemide gelür iken furtınaya rāst geldik. Hālaşumuzu muhāl bilüp bu ‘azize vāfir feryādlar eyledik. Hemān bu eşnāda anı gördüm ki

¹³¹ Sadaka darda olan içindir.

¹³² Zamnın geçmesinden.

¹³³ Bundan dolayı, böylelikle.

¹³⁴ ‘Aziz-i sāhib-i künüz: Hazineler, manevi zenginlikler sahibi kutlu kişi.

¹³⁵ İzhār-ı sırr-ı rumüz: Herkese aşikār olmayan gizli manaların sırrını ortaya çıkarmak.

¹³⁶ Adak.

¹³⁷ Yalvarır.

şeyh-i mezbûr emvâc-ı deryâ arasından belürdi. Gelüp gemimüzüñ burnına yapışup cümlemizi ol mehlekeden kırtardı. Lâkin bu ‘azîzi bî-şahsihî gören ben idüm. Şimdi rü’yetine anuñçün ikdâm eyledüm ki şekk ü reybden kırtulup yakîn hâşıl idem.

*Lillahi'l-ğamd*¹³⁸ gördüğüm bu zât-ı şerîfdür bu şükriderek gitdi. Mâ-cerâyı bu tarîk ile i'lâm itdi.”

Onıncısı ki hem mezbûr Hüseyn bin Haydar ve hem Dervîş Hüseyn Handân şehâdetleriyle huşûşan beyne'l-ağbâb rivâyetleriyle sâbitdür. Bu huşûşdur ki merķūm Hüseyn Handân dergâh-ı ‘âlî şolağlarından olmağla her zamânda yayabaşılık [31a] tarîkinden ziyâdece yevmiye ile tekâ’üd murâd idinür. Lâkin tarîklerinde nev’an ‘asîr olmağla ‘azîz cenâbından gâh u bî-gâh ‘inâyet ümmîdin idüp yalvarur. ‘Alel-huşûş terâş hizmetini edâ idüp fırsat düşürdükçe söyler yürür. ‘Âkıbet bir gün ‘azîzün himmet-i ‘ulyâsına muķârin olur kendüye bir mektûb virüp Halîl Paşa’ya yeñiçeri ağalığı hâlinde damad-ı pāşâyî¹³⁹ olmasınıñ müjdesi anuñla gönderür. Bu muķâbelede mezbûr Handân şâd-kâm ve murâdınca tekâ’üdle muhaşşılı’l-merâm kılnur. Fe’emmâ burada hazz soñra Halîl Ağa bu seneye mîr-i mîrân olup ‘azl ile nazâr-ı şerîf-i pâdişâhiden dūr düşer ve niçe zamânlar etrâf beglerbegliklerinde gezüp damadlık sa’âdetinden ye’is ile ‘azîze gönünden sū’-i zan ider. Bi-ğikmetillâh ol merâmüñ huşûli sekiz yıl soñra vücûda gelür. “Meger ki ‘azîz dağı müjdesin gönderdükde murâdlarınıñ huşûli niçe zamân ‘azl u miğnet ü hüzn soñındadır” diyü iş’âr buyurmuşlar. [31b] imiş. Fî'l-vâķi’ murâdları sekiz yıl soñra hâşıl oldı ve ‘azîzün enfâs-ı tayyibesî¹⁴⁰ gevheri zâyî’ olmayup ‘âkıbet harem-serây-ı salţanata dâhil oldı.

On birincisi : ‘Azîz-i mumâileyh dağı nefsi şehrdaki zâviyesinde sâkin iken leb-i deryâda vâķi’ Kâđi Cā’î-nâm mu’de bir gîsüdâr şeyh gelüp mu’tekif olur. Ba’de’l-iştigâl bir gün ‘azîz Tâđi’nüñ vücûdını izâle kaçdına kerâmet kemânı ile velâyet kabzasından bir fenâ nâveki per-tâb kılnur.

Ammâ ‘azîz kudret eli ile ol oķı tutar demrenini ol atan şeyh cânibine dönderüp bi’l-ķuvve atar. Ya’nî ki “Ne dirsün kâķar gider misün yoksa vücûdunu kendü oķuñla hebâ ider misün” diyü buyurduķda ol şağş-ı vâşıl hezâr-ı niyâz u tazarru’la meskenet hâşıl kılnur zahm-ı nâvekden güçle kırtulur. İrtesi ma’ber-i baırdan geçüp Şâm vilâyetlerine çekilür.

Felâ-cerem bu kerâmet-i ‘uzmâda

Nazm

[Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün]

Evliyâ râhest kudret ez-ilâh¹⁴¹

Tîr ceste bâz gerdâned râh¹⁴²

mazmûnı zahirdür. Huşûşan atılmış oķı döndürmek kudretinden fazla yine râmîsine havâle buyurmaları kerâmet-ber-kerâmet izhâr-ı velâyet buyurmaları *ke’ş-şemsi fi rabi’ati’n-nehâr*¹⁴³ bähirdür.

¹³⁸ Allah’a hamd olsun.

¹³⁹ Paşaya damat.

¹⁴⁰ Enfâs-ı tayyibe: Temiz, hoş ilahi nefesler.

¹⁴¹ Mesnevi, beyit 1699

¹⁴² gerdâned râh: ârendeş zi-râh (şiiirin orijinalinde)

[Li-mü'ellifihî]

Gerçek er kadrini bilen erdür

Oğumak yazmak ile olmaz ('ayn)

Bu 'aşk ihvānda tūrfede defterdür kesb ile olmaz. 'İlm-i ehlullāha¹⁴⁴ sālīkūñ dersi cümle ezberdür. Nem kıpar heft yem bu sâhilden kıatresinden zemīn (ü) zamān ditrer (metinde terdür). Egerçi murnāz-ı muma ileyhūñ ger kerāmetine nihāyet yokdur ve illā *hadd-i tevātüre yettesifu* āsārından iş bu yigirmi bir 'aded kerāmāt beyānı ile iktifā olındı ve 'imāret-ı bātına mutā'allıķ olan aḥvāl-ı laṭifesi me'mūl olandan çokdur. Velākin gāyetde şahih ü müte'arif olanları inşā kılındı ve bi'l-cümle şeyḫ-i muma ileyhīn velāyet¹⁴⁵ ü kerāmetine ve 'indallāh kıat'-ı merātible 'uluvv-i menziletine zamānındaki meşāyih-i izāmūñ [32b] ekserī mu'teriflerdür. Cümleden Emīr Muḥammed Buḫārī *ḳaddesallahu'l-bārī sırrahu'l-'azizü'l-mütevārī*¹⁴⁶ ḥānkāhında¹⁴⁷ şeyḫ müsinn ü kebīr olup sābıķan ṭarīķ-i Ḥalvetiyyede ḥilāfet seccādesine cūlūs itdükden¹⁴⁸ soñra küberā-i Nakşibendiyyeden¹⁴⁹ mazhar-ı ḥulķ-ı kerīm şeyḫü's-şuyūḫ¹⁵⁰ Ḥakīm Efendiden bi'āt idüp ol ṭarīķde daḫı serfirāz u 'ulūm-ı zāhir u bātına da mümtāz olan ezhedü'z-zühhād¹⁵¹ 'Abdü'l-'ubbād Medretli (?) Şeyḫ Şa'bān Efendi Nūrullāh Şarıca ki iş bu sene-i işneyn ü elf (1593/1594)¹⁵² Reb'ü'l-evvelinūñ ondördinci günü yevm-i erba'ānūñ gicesi 'aşā namāzı kıılınurken dār-ı fenādan 'ālem-i bekāya rıḫlet eylediler ve sinn-i şerifleri tamām-ı mi'ede iken ser-māye-i ḫayātı kāse-i bezm-i üns-i zelālete tebdīl kıldılar ve vaşiyetleri mücibince Şeyḫ Muşliḫü'd-dīn Ebu'l-Vefā *ḳuddise sırruhu* mezār-ı şerifi ḳurbında defneylediler.

Ammā Şeyḫ Şa'bān Efendinūñ āsār-ı kerāmeti Ramazān ayındaki nūr-i tābende gibi zāhirdür ve efkār-ı bā-hidāyeti şeb-i kıadrde tūlū' [33a] iden necm-i rahşende ve şıfatında bāhirdür olup bu ḫāķır yani mü'ellif-i keşirü't-taķşir hergiz kendülerle mülāķāt itmedin ve andan evvel bir müzennī reh-nümāyla varup "fūlān kışidür" diyü kendüyi bildürüp 'izz-i ḫuzūrlarına gitmedin bir gün ba'de'l-'aşr ṭabī'at 'āleminde bir taķazā ḳopdı ki varup kendüleri ziyāret idem ve du'ā-yı ḫayrlarūñ alıp teveccūh-i şeriflerinden istimdād u istizḫāra cüll-i himmet idem. Fi'l-vāķi' böyle itdüm. Piyāde-devān gedā-yı bī-ser ü sāmān şıfatında zāviyelerine kendüm reh-nümā olan dervişān varup gelmege mu'tād olan ḫullān kısmından zannitdiler. 'Azīze kim idüģi bildürmedin ḫattā kendüleriyle bilmedin meclis-i şeriflerine ilettiler. Vaķtā ki dest-būslarıyla müste'id oldum. Kendüleri baş kıaldurmadan

¹⁴³ Gündüzün dördündeki güneş gibi.

¹⁴⁴ İlm-i ehlullāh: Allah dostlarının ilmi.

¹⁴⁵ Velāyet: Velilik.

¹⁴⁶ Yaraticı Allah onun yüce sırrını kutsasın.

¹⁴⁷ Hānkāh: Tarikatların merkez tekkeleri.

¹⁴⁸ Hilāfet seccadesine cūlūs etmek: Şeyhin halefi olmak.

¹⁴⁹ Küberā-i Nakşibendiyye: Nakşibendi tarikatının büyükleri.

¹⁵⁰ Şeyhi's-şuyūḫ: Şeyhlerin şeyhi.

¹⁵¹ Ezhedü'z-zühhād: Zahitlerin en önde geleni.

¹⁵² 1002 : 1593/1594 .

ve gelenlerün yüzlerine nazar kılmadan 'âciz bir pîr-i muşsinün hâlvat-i haşında münzevî buldum.

Evvelâ bu haķire buyurdılar ki "siz kimsiz?." Faķir de "ummâl-i bed-a'mâl belâlarıyla müşevveşü'l-aḥvâl defterdârân-ı emvâl [33b] olan mücrimlerdenem" diyü cevâb virdüm. "Hay hay fazl u ma'rifetle meşhûr-ı dâr u diyâr 'Âlî Efendi nâmı ile ma'rûf olan defter-dâr siz olmayasız; virilene yirilüsine (?) buyurdılar. Ḥaķir daḫı "bilinesiye hem-şehri-i Muḥammed bin Kâtib hem-meşreb-i 'aşıkân ṭâlib-i meddâḫ-ı ekârim-i ahâlî bicâ-i kemîne ya'nî 'Âlî" diyü cevâb virdüm ve Gelibolılı olduğımı bildürdüm "hay hay bir zamânda ol kaşabada müderris olan 'Abdü'l-kerîm-zâde merḫûmda dânişmend idüm ve ol şehirde bir garîb mâ-cerâyâ dil-bend idüm ki Şeyḫ Receb ve Şeyḫ Zeynü'd-dîn-nâm iki 'azîz aḫyânen birbirleriyle çekişürlerdi ve şüret-i ṭa'n-ı inkârdan hezâr-ı güft ü gûlar idüp egleşürlerdi (?).

Ammâ garâ'ib bundaki her kaçan şâniyelerinde (?)(mâ-beynlerinde?) böyle bir hâl olurdu. 'Ayân-ı velâyetden¹⁵³ kerem-i şânla mevşûf Ḥâce Aḫmed bin Abdü'l-ḫay dimekle ma'rûf merd-i ḫayr-endişün ol iki şeyḫ-i şöhre-bendi bir teşvîş için bir ziyâfet iderdi ve anları barışdurup [34a] şîr ü şeker gibi alışdurup bezl-i ni'met iderdi. Pes bir gün bu za'îf mezbûr-ı mun'ime ḫitâb idüp bu iki şeyḫün gâḫ u bigâḫ incinmeleri sizün zarar-ı mâliyenize bâ'is olur. Zîrâ ki mâ-beynleri işlâḫına niçe ḫarc u ḫasâretünüz ḫâdis olur" didükde "ḫaber öyle degüldür. Belki iki 'azîzün işlâḫına ḫarc olunan yâḫût-ı sermâye-i sa'âdet varayın olup niçe munâka'asıdır. Her çend ki *ḫasbeten lillâḫ*¹⁵⁴ bir kaç aḫça şarf iderin muḫâbelede izâf-ı muzâ'af ecr-i ḫayr yollarla niçe rencler kesb iderin" dimişler idi diyü ḫikâyet itdüklerinde bu ḫaķir "ol buyurduğunuz cevâd ü mün'im ü saḫî ve müttefik ü muṭî'em. Bu faķirün pederi ve kemîne anlarun seyridür" diyü cevâb virdüm. Fe-ammâ zihî mükâşefe¹⁵⁵ 'azmi ki ibtidâ'-i mülâkatda evvelâ kim ider kimi taḫḫîḫ eyledi.

Şâniyen pederümüzün mâşiyetini (mahiyetini?) ve keremini söyledi ve bi'l-cümle bu ma'ḫûle kerâmâtî zâhir 'azîz idi ki tâ renc-i merḫûmda dâr-ı fenâdan serây-ı beḫâyâ naklîtdi: *Revvaha'llahu rûḫahu ve kessir fütûḫahu*.¹⁵⁶

Ammâ mürîd-i Aḫaşcı-nâm sâlik rivâyet [34b] ider ki ḡurre-i Rebî'ü'l-evvelden berü şeyḫ-i mezbûrî tenâvül-i ṭa'âmdan el çeküp her günün ḡidâsında birer kaşık eksiderek bir ṭabaḫaya vardılar ki vefât itdükleri gice lücce yalatan ancak bir kaşık şürbâ ile iktifâ itmişler idi ve bu zîkrolinan eyyâmnda gâḫ gâḫ "merḫabâ eḫlen ve sehlen"¹⁵⁷ diyü Monlâ-yı Rum'un *Meşnevî-i Şerîf*den bâ'zı ebyât oḫurlardı. Ḥattâ "Merḫabâ buyurduğunuz kimlerdür?" diyü su'âl olındukda "yâr-ı cânım olan mevtdür ki bilâ-ḫicâb vişâl-i maḫbûbumla beni kâm-yâb iden oldur" buyurmuşlardı. Bu risâlede bu ḫuşuşî tafşilden maḫşûd budur ki kuḫât-ı 'ârifin ve vülât-ı fâzîlinden üç ma'ârifün mâḫ-ı pür-furû'ı Mevlânâ Furû'î ki mezbûr Şa'bân Efendi'nün fazl-ı ehl-i mürîdlerinden ve seccâdesini teklîf

¹⁵³ 'Ayân-ı velâyet: Velilik makamının önde gelen isimleri.

¹⁵⁴ Allah rızası için.

¹⁵⁵ Mükâşefe: Kişinin ilahi sırları, gayp âlemini bilmesi durumu.

¹⁵⁶ Allah onun ruhuna rahatlık versin. Gönül ferahlığını artırsın.

¹⁵⁷ Merhaba, hoş geldiniz.

buyurdıkları aḥbāb-ı saʿīdlerdür. Bu fakīr Hüseyn muşāḥabetde anlardan suʿāl ve şeyḥleri Şaʿbān Efendi kuṭbuʿl-āfāḫ Muḥammed Ṭāgī ḥaḫḫında ne buyururlardı?” diyü cezb-i maḫāl itdükde bir iki vaḫʿa ḥuzūrlarında tezekkür olındı. Her birinde şeyḥ-i mezbūr [35a] anlara ḥaylice muʿteḫid bulındı. Ḥattā sorılduḫça dirlerdi ki “anları neylersiz. Māhiyetlerinden ne şorarsız ki rütbe-i ʿaliyye ve menzilet-i sāmiye şāhib-i keşf ü kerāmāta¹⁵⁸ mālik ʿazīzdür buyururlardı” diyü ḥaber virdiler. [Li-münşiihi]:

Evliyā sırrın evliyā ne añlar ne bilür

Ol gürühü bīgāne ülfet itmez

beşer meleklerle ol şanʿat (şıfat?) mümkün olmaz insāna ṭolanur. Gerçi kim ḥırāset ider genç açılmaz. Velīk niḫābına tezyīl işbu risāleyi ki cāmīʿüʿl-kerāmātla müsem mā ve kuṭb-ı rüzgār¹⁵⁹ Muḫyiʿd-dīn Ṭāgīnün menākīb-ı¹⁶⁰ ḥamīdeleriyle ḥulḫ-ı kerīmlerini imādur. Nefs-i Gelibolıʿdan¹⁶¹ Pāy-taḫt-ı ʿAliyye maḫmiyye-i Ḳonşantiniyye yollarına gelirken teʿlīf olunup ve ol esnāda Erikli ḫazāsına ṭābīʿ Çok Seksen-nām ḫaryede bir şaḫş-ı münzevī ḥaberi alınup ziyāretine varduḫumuzda böyle gördük ve evşāfını bu vech ile işitdük ki ol ʿazīz Kürdiyyüʿl-aşl ʿAbdüʿl-ḫādir-nam sālik-i ʿacībüʿl-maḫām olup ḫarye-i mezbūreden yolcu ṭarīḫiyle geçerken çiçek ʿarīzasıyla marīz olmuş ve sipāhinün ʿazāb-ḫānesinde niçe eyyām kendüsi ve gelen yatlu zi (?) meşḡul bir ḫarındaşı şāhib-firāş olup ḫalmış [35b]. Āḫirüʿl-emr mezbūr sipāhī ḫarben kendüleri ʿazāb-ḫānesinden çıkarur. Bu kerre bir ḫālī ṭām bulup ana ṭogrılır varur ve niçe zamānlar şebān-rüz ol maḫāmda yatur ḫalır. Her gören rüstāyī bunuñ yataḫınlıḫını taʿaccüb ḫalır. Ḥikmet Ḥudanuñdur ol ṭay dahı şāhibi āḫire beyʿ ider. İştirā iden kimesne ki sübbesin yıḫup almaḫ ḫaşdına sālik ḫuzūrına gider her çend ki ihrācına saʿy ider. Mümkün olmaz ve ne ḫadar ki ḫaldurmak ḫaşdın eyler nīk ü bed bir cevābın alamaz. Āḫirüʿl-emr ittifaḫla ehl-i ḫarye üşerler. “Elbette seni ḫaldururuz” diyü üstine küp düşerler¹⁶². Yine de cān bulmazlar. El uzatmaḫa dahı ḫādir olmazlar. Görürler ki olmaz mālik-i dār bināsını yıḫar alır. Saḫf u cidārsız ḫālī yiri sālik-i mezbūra ḫalır. Ben de āḫirine naḫlitmez “bu bir açık yirdür” diyü bir örtilü köşeye gitmez. Bunuñ bu vech ile şebātından müteḫayyir olurlar. Üstine örtmek ḫaşdına bir ḫaç yük sāz tedārük ḫılırlar. Görür ki üstün örte buyururlar dir ki biz Cenāb-ı Ḥaḫdan emrle maḫbūsam niçe yıllar ḫalāş u rehān olmadan meʿyūsam bārī benüm üstüme bu evceḫizi bu vech ile yapuñ ki el şıgacaḫ söyleşecek [36a] her delükden ḫayrı münḫādı olmasun. Tā ki bu cesīm yirdür ḫiç bir vech ile ferce bulmasun. Fiʿl-vāḫiʿ ol ṭarīḫle yapmışlar bir ān sıgacak bir delükden ḫayrı açık yir ḫomayup istiḫkām üzre mesdūd ḫılmışlar. Üç yıldan ziyādece imiş ki bu vech ile maḫbūs imiş. Ol zamān cisminde bulunan ḫırḫasıyla yaz u ḫış ol zāviye-i ḫulmānīde meʿnūs imiş. Fiʿl-ḫaḫīḫa ziyāretine varduk. Kendiyle her miḫdār muşāḫabet ḫılduḫ. Sözülerini muntaḫam u hemvār bulduk. Kendüden teklīf sākit olan meczūblardan degül idüḫine ziḫām öldük. Bināen ʿalā-zālik ʿasel itmek olur mi diyü ehl-i ḫaryeden suʿāl itdükde

¹⁵⁸ Sāhib-i keşf ü kerāmāt: Keramet ve keşif (İlahi sırlara vukufiyet) sahibi.

¹⁵⁹ Kutb-ı rüzgār: Zamanın kutbu.

¹⁶⁰ Menākīb: Evliyaların hayat hikāyelerinden, kerametlerinden bahseden eserler.

¹⁶¹ Geliboluʿnun içinden.

¹⁶² Birden bire düşmek.

“namâz kılduğünü görmedük ammâ ba’zılar namâzınızı edâ ider misiniz” didüklerinde “bizüm namâzumuz fâ’idesi nefsimedir. Size degüldür”. Pes “tefaşşuḥuşumuza bâ’is ne” didüğünü işitdük diyü cevâb virdiler. Ammâ ekl u şürbi i’tidâl üzre ve def’-i taḳâzâ i’tiyâdla gicelerde vâkı’ olup ḳurbında saḳın birâderi ḳâzürâtı ol delikden girüp çıkması mümkün geçerek âb-rîzler taşra dökicek vardur diyü ihtimâl üzre cevâb virdiler. Fi’l-emr öyle imiş ve bi’l-cümle [36b] vecîh yigit gördük ki egninde bir köhne ‘abâ ve başında müy-ı jülideden ḡayrı nâ-peydâ külâhı nuşḥ u pend üslûbında hüveydâ ammâ keşf ü kerâmet vâdileri ma’dümü’l-feḫvâ eger ‘aḳîdesi pâk ise lezzet-i ḳand-i kerâmetden telezzüzi ba’id olmaz ve şafvet-i zâtı mânend-i mir’ât-ı tâbnâk ise bî-vechi’l-ôâdd ve’l-ôirâfi ta’ayyün bulmaz. [Limünşi’ihi] Evliyâ-i Ḥaḳ¹⁶³ ḳıbâbü’l-minende maḥfîdür. Dilâ ḥazret-i bârîden özge kimse bilmez anlar nefsi su’bânın¹⁶⁴ ḳılanlar küşte şâhib-naḳd olur. Ol velilerdür bulan kendüsi ḥabs itmek ile yâre vâşıl ola Yûsuf-ı şiddîḳ-şânın bilmeyen ôi-ḥâtime ki mü’ellif-i ḥaḳîrle vâkı’ olan muşâḥabet-i hidâyet-nümâsını ve ‘aḳîm-i zâhire ve bâtına müte’allik olan aḥlâḳ-ı kübrâyı inhâsını ‘ale’l-ḥuşuş dervîş olup taşfiye-i bâtını imâ ḳılan fakr¹⁶⁵ u fâḳası şerḥinde tafşil olınmışdır. İmdi ḥafî olmaya ki ol ḥazret-i ‘adîmü’l-mişâlün zât-ı nâdire-zâtı ‘ulüm-ı zâhirde dânişmend olmaḳ [37a] fazl ile imtiyâz bulmuşlardur. Ba’dehu sâyir ‘ulüm kendülere münkeşif olup şimdiki ḥâlde her ne maḥalden ve ḳangı fenden şorılsa ve muşâḥabet olınsa egerçi izḥâr-ı fazl murâd idinürler lâkin bilmemek semtini daḡı göstermeyüp herkese me’mûlinden ziyâde ḡnâ virilür ve ‘imârât-ı bâtına müte’allik aḥvâlleri bu vechledür ki bu ḥaḳîr müddet-i ‘ömrümde meşâyih-i kibârdan çok ulılara yitişdüm ve niçe müstecâbü’l-da’vet velîlerün himmetlerine mazḥar düşdüm. Bu vech ile ne meşâyih-i ḥalvetiyye ulıları Mevlânâ Ezelî-zade Efendi ve Münîrî Muşliḥü’l-dîn Efendi ve Ḳarabaş Ḥasan Efendi ve Sekrân Bâlî Efendi ve Ḥüseyn-i Bî-cân ve Bursalı Üftâde Efendi ve Baba-zâde Efendi ve meşâyih-i naḳş-bendiyeden Mevlânâ Ḥakîm ve şeyḫ Muhammed-i Lâceverdî ve ‘Abdu’l-laṭîf Efendi ve Bayburdlı Zâhid Efendi ve bâlâda vefâtı mestûr olan Şa’bân Efendi ve ‘Uşşâḳ-ı vâlihînden Beşiktaş’da medfûn Yahyâ Efendi ve Akşehirli ‘Abdullâh Baba ve Sivaslı ‘Alî Baba ve ‘Ayntâblı Şeyḫ Mîrzâ ve meşâhir-i vâ’izinden Mevlânâ Şeyḫ-zâde [37b] müfessir ve Mevlânâ ‘Arab İmâm ve Nürü’l-dîn-zâde Şeyḫ Muḫyî’l-dîn ve Mevlânâ Muḫarrem Efendi ve meşâyih-i Mısr-ı Kâhire’den şeyḫ Ḥasan Bekrî ve şeyḫ Aḫmed Ḥayâlî ve Şeyḫ ‘Abdü’l-kerîm Efendi ve Mısrî ve Mevlânâ şeyḫ Aḫmed Enşârî ve küberâ-i meşâyih-i Şâm’dan şeyḫ Şa’dü’l-dîn-i Ḥabbavî ve şeyḫ [...] ve şeyḫ Yûsuf-ı Kürdî ve Küçük Monlâ ve şeyḫ ‘Alî nokṭacı ve ḡtâ-i Haleb’den şeyḫ Maḥmûd-ı Yilÿnî ve şeyḫ Ḥüseyn-i Ḳattâl ve şeyḫ Ebûbekr-i meczûb ve niçe bunlar gibi ‘azîzler şoḫbetiyle müşerref oldum ve her birinün ḡayr du’âların alup himmetlerini izdiyâd-ı ‘ilm u ma’rifetüme vesîle buldum. *Ḳaddesallahu Ta’âlâ ervâḡaḡum ve şerreffe bi-envâ’i envâri’l-kerâmâti eşbâhehum*.¹⁶⁶ Fe-ammâ bu ‘azîzün dervîşligi ve mücâhedesini yirinde görmedüm ve bundan menḳûl olan kerâmâtı anlar ḥaḳḳında eşitdüm. Muḡaşşal-ı kelâm

¹⁶³ Evliyâ-i Hak: Hakk’ın veli kulları.

¹⁶⁴ Nefs su’bânı: Nefis ejderhası.

¹⁶⁵ Fakr: Kulun kendini bir hiç olarak görüp

¹⁶⁶ Yüce Allah onların ruhlarını kutsasın. Türlü keramet nurlarıyla onları şereflendirsin.

dervîşliği bir mertebededür ki şeyh virdüklerini istemez ve ednâ vü a'lâda her kim ziyâretüme varursa kendü eliyle başmağını çevirür şaff-ı ni'âlden gayrı oturmaga rızâ vermez ve müddet-i 'ömrinde dirhem u dînâra el [38a] tokundurmamış ve pederi vefâtından soñra cemâ'atüñ ri'âyet-i hâtırı için bir zamâncek kabûl eyledükleri imâmetden gayrı müddet-i 'ömrinde bir aqçe cihet-i kabûl eylememiş ve fânîye gelelden berü şağâyir u kebâyirden biri kendüden şâdir olmamış. Hattâ havaşş-ı ahibbânüñ birinden menkûldür ki beş altı yıl muqaddem mücâhede ile kaţ'-ı merâtib-i ikrâmât itdüğü hâlde bir gün münâcâtından "yâ ilâhi hamd-i bisyâr ve teşekkür-i bî-şumâr senüñ zât-ı bî-şerike kemîneden şağîre vü kebîre kısmından nesne şudür itmemişdür ve sâ'ir 'ubbâdı şâlih gibi ol berzahlara bu levâm ugramamışdur" diyü özünüdeki 'işmet bi-hasebil-hamîde kaţ'-ı merâtib-i mukâsifeye vesîle ittihâz itmek diledükde 'işmetüñ var ise zâtuña râcî'dür. Yüce deryâ lîmân cihetinden münâcât itdügüñ bî-münâfıkdur buyurulmuş ve dört yıl miqdârı bulunduğı maqâmda mekş idüp kaţ'-ı derecâta bir çâre idememiş. Âhirü'l-emr âh enîn oturur ve riyâzet¹⁶⁷ u 'ibâdet o erba'ini evvelkiden ziyâde 'arza qalur tâ ki yine maqâmât-ı [38b] 'aliyyeye hurûcî [...] hazrete vülûcî müyesser olur. Ammâ fakr u fenâsı¹⁶⁸ bir derecededür ki egnindeki 'abâ vü destârı sâyir fuqarânüñ köhne kıymetine degmez ve şavma'asındaki ve düşündeki firâş u haşîri meşâyih-i zamânun ednâ cârûbına bahâda bedel olmaz ve nüzûr u şadâkat u envâ'-ı in'âmât kısmından her ne gelürse el uzadup kabûl itmez idüğü taqdîrce de hâzır bulunan ahibbâb u huddâmına bahşişler bahş idüp aşlâ kalbinde cây-gîr olmaz. Kaţ'an süveydâsında 'aşkullâhdan¹⁶⁹ gayrı sevdâ yokdur. Cidden hîzâne-i kalbinde haqîkatden gayrı hubb-ı dünyâ¹⁷⁰ yokdur

[Li-mü'ellifhi] Ma'rifetu'llah¹⁷¹ aña 'ayn-ı gîdâ olmadın açlığı şusuzluğu [...] iden [...] kâmile noqşânla qaleme nazâr merd iseñ isterseñ olasın zer gibi kâmil-'ayâr meslek-i ahibbârı qo anda bî-kıyâs mezheb-i şeytân¹⁷² [...] olur halka bir yirde ol ba'd-ez-în olma melûl yirüñ ger hâk ola câyüñ eger kühsâr [...] büzürgvârdan berî 'azîzüñ pederleri Pîr 'Alî Hâlîfeden naql ider ki qarındaşum dağı yidi sekiz yaşında [39a] iken bir gün baña didiler ki evümüz qurbındaki mekâbir-i müslimîndeki mevtânüñ nâle vü enîninden uyıyamaz oldum ve anlarüñ gün-â-gün azâblarını görelî râhatla yaşduğa baş qomaz oldum. Pes bu haqîr gördüm ki keşf-i râz iderler ve kendülere görinen ahevâli baña dağı görünür kıyâs idüp söylerler. "Şağın benüm veled-i necîbüm bir dağı bu huşuşı ifşâ eyleme. Baña söyledüğüm gibi bir kimseye dağı şöyle" diyü tenbîh itmişdüm buyurmışlar imiş. İmdi şabâvet 'âleminde bu deñlü keşf ü kerâmâta mâlik olan 'azîz niçe erba'inler çıkarup ve mürşid huzûruña varup hezârân maħallede itdükden soñra ne deñlü merâtib-i 'âliye kaţ' itdüğü hafî degüldür. Fe-ammâ bu haqîrle vâqî' maħz-ı fezâyil ü menâfi' güft u güy-ı hikmet-ârâsı bir gün bu haqîr kendülere su'âl itdüm ve sâyir meşâyihden şorup gînâ-yı qalb

¹⁶⁷ Riyâzet: Az yemek, içmek, uyumak ve konuşmak suretiyle nefis terbiyesi yapmak.

¹⁶⁸ Fakr u fenâ: Yokluk ve yoksulluk.

¹⁶⁹ Aşkullah: Allah aşkı, ilâhi aşk.

¹⁷⁰ Hubb-ı dünyâ: Dünya sevgisi, fani olana karşı duyulan muhabbet.

¹⁷¹ Marifetullâh: Allah'ın bilgisine erişmiş olma, O'nu bilme ve tanıma.

¹⁷² Mezheb-i şeytân: Şeytanın yolu.

bulmaduğum huşuşı istiḥbâb u istiḳbâl itdüm. Cümleden bir bu sırr-ı rumûzı¹⁷³ şordum ki ülü'l-èazm (u) mürselin zevât beyninde ve evliyâ-i muḳarrebine¹⁷⁴ ne kerâmetle müyesser olan a'mâl u âşâr ki şu üstinde yürimek ve hevâda yüzinde kuş gibi uçmak tayy-ı mekân u zamân kılmak¹⁷⁵ ve ḳamer-i bedri ser-engüşt ile iki şaḳḳitmezdür.¹⁷⁶ Cemâ'atle ḳukemâdan daḳı [39b] şudür bulmuş ḫattâ imâm rû-şinâsan ümmetüñ kâşif-i râzı ḫâzret-i imâm Fahr-ı Râzî Arıştalis'den naḳlle beyân buyurmuş. Ḫâlâ ki bu ḫaḳîrûñ zihnine 'acebinden 'acîbdür ve kütüb-i kelâmiyyede kerâmât-ı evliyâ yazılan mevâdd-ı şinâ'atı ḫükemâyıla vuḳ' bulması ḳaç'-ı müste'ed ü muştagrebdür. Billâh ifâde buyuruñ ve bu sırr-ı mezbûruñ miftâḫ-ı künûzını bu ḫâlîbe ḫuyûruñ" didüğümdede bilâ-tereddüd buyurdılar ki *kerâmâti 'avâmü'l-evliyâ meşyü'l-'ale'l-mâ'i ve ḫayerân fî'l-hevâ'i ve ḫayyu zamânin ve emşâlihâ*¹⁷⁷ ve *ammâ kerâmâtu ḫavâşşî'l-evliyâ'i iḫyâ'ü'l-emvât ve icâdü'l-ma'düm ve taḳbilü'l-'a'yân biesrihâ* ya'nî evliyânüñ 'avâmından şudür iden kerâmet şu üzre yürimek ve hevâda ḫayerân itmek ve tayy-ı zamân idüp gitmezdür. Fe-ammâ evliyânüñ ḫavâşşından zuhûra gelen kerâmât öliyi diriltmek ve bir yoḳ nesneyi var etmek ve bir nesnenüñ zâtını âḫere döndermezdür. Pes imdi 'uzema-i ḫükemâ hünêrleri var ise şan'atla ḫavaşş-ı evliyâ kerâmetlerini göstêrsünler. Yoḳsa 'avâm-ı evliyâ kerâmetini izḫârla maḡrûr olsunlar ve ne velâyet da'vâsına anuñla şüret virsünler" diyü buyurdılar bu ḫaḳîrûñ ḳalbüne tamâm [40a] ḡınâ geldi ve meşâyih-i 'izâmüñ yirinden münkeşif olmayan ma'ânî anlardan müste'cili oldı.

[Li-münşî'ihî] Kerâmât ḫırḳa misvâk ve dervîşânla olmaz. Bulan evvel gevher-i yek-tâ bulur. Ağyârla bulmaz. Riyâzet ravzasın göz yaşlarından eyleyen sîr-âb-ı teri olmaz. Ḫıyâz-ı itikâdı ḫa'neden ḫolmaz. Ne ḡam beñzi şararsa ḫün-ı eşki yüzde zâhir ve ledünnî 'ilminüñ¹⁷⁸ ezḫârı zîrâ degmede şolmaz ve *hâzâ âḫıru mâ ḫurrıre fî'l-meram vâşılı mâ ḳarrare bi-kerâmâti't-tevtîr ve'l-ifhâm fe-vaḳa'a't-tekmîl ve'l-itmâm fî'l-evâḫiri şehri'llahi'l-ḫarâm mevlidi'n-Nebıyyi'l-'Arabiyyi'l-hümam şâḫibü's-şefâ'ati ve'z-zemzem ve'r-rükni ve'l-maḳâm ve ḫüve'r-Recebü'l-ülâ fî-âḫiri'l-Receb mine'l-'avâm maḫşüben bi-işneyn ve elfi'l-hicrî mine's-sinnîn ve'l-eyyâm ve ene efḳarü'l-fuḳarâ ve aḫḳaru'l-enâm 'Âli Muştafâ bin Aḫmed bin 'abdi'l-'allâm mü'ellifen bi-ḳaşabatıhi ve Gelibolı bi'l-işâretin min-'âlemi'l-gayb ve'l-ilhâm temmetü't-kitab. Mim.*¹⁷⁹

¹⁷³ Sırr-ı rumûz: Herkese âşikâr olmayan manalara ait sır.

¹⁷⁴ Evliyâ-i muḳarrebîn: Allah'a yakın olan veli kullar.

¹⁷⁵ Tayy-ı mekân u zamân kılmak: Zaman ve mekânı bu mefhumlara baḡlı kalmadan bir anda aşmak suretiyle keramet göstermek.

¹⁷⁶ Hz. Peygamber'in ayı ikiye bölme hadisesi.

¹⁷⁷ Avâm evliyaların kerametleri suyun üstünde yürüme, havada uçma, tayy-ı zaman ve benzerleridir. Havas evliyaların kerametleri ise ölüleri diriltmek, yoktan var etmek ve bir nesneyi başka bir nesneye döndürmektir.

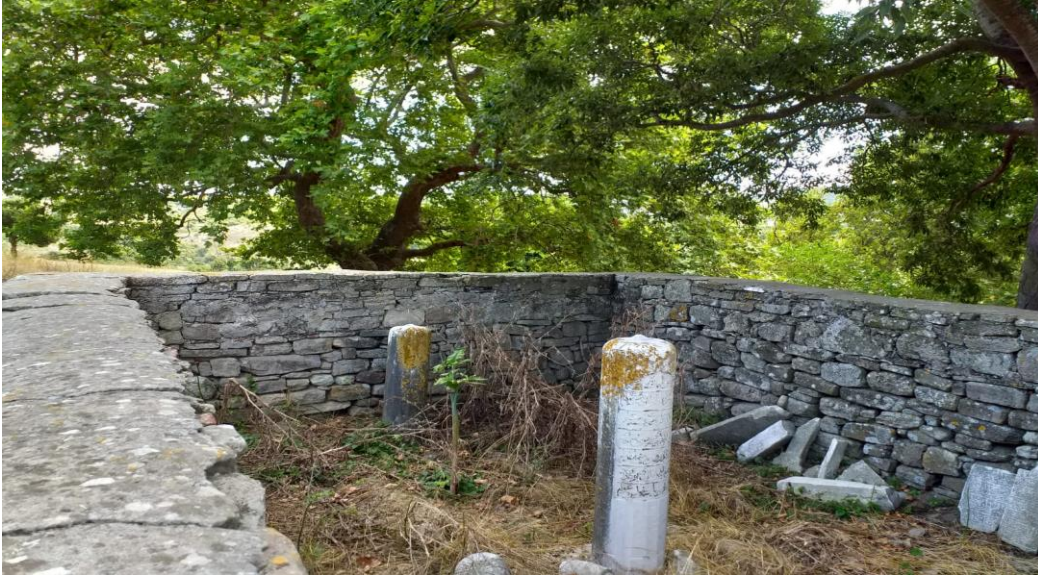
¹⁷⁸ Ledünnî ilmi: Allah ilmi.

¹⁷⁹ Bu, meramı ifade eden son kısımdır. Beyan edip anlatma kerametleriyle hedeflenen (maksada) ulaşıldı. Allah'ın haram aylarının sonunda şefaât, bolluk, kuvvet, makam ve himmet sahibi Arap Peygamber'in doğum gününde, yıllardan 1002 senesi ve günlerden Recep ayının sonlarında Recebü'l-Ülâda bitip tamam oldu. Ben fukaranın en fakiri, halkın en hakiri Gelibolu

ad raale fi'l-yevmi 'Abdu'z-za'if ila-rahmeti Rabbihi'l-laif es-seyyid İsmā'ıl Aa-
zāde ve's-seyyid 'Osmān Efendi¹⁸⁰.

Seyyid Osman 1213 /1798-1799

Ekler

Görsel 1: Da'ı Mehmet Efendi'nin mezarı.

kasabasında müellif Abdülallam olu 'Alı Mutafa. Gayp ve ilham aleminden işaretlerle kitap tamamlandı.

¹⁸⁰ Bugün Abdüzzaif Latif olan Rabbinin rahmetine kavuştu. Es-seyyid Osmān Efendi

KORUMA ALTINDA BULUNAN TARİHİ ESERLERİN
TESBİT FORMU

Mâlikî	: Değirmendüzü Köy Tüzel Kişiliği Adana
Kişinin Adı	: Dağî yada Dai Mehmet Efendi Türbesi
Kişinin Hayat Hikayesi	: Dai veya Dağî olarak anılan Mehmet Efendinin mezarı Gelibolunun eski adı Burgaz olan Değirmendüzü köyündedir. Alim ve keramet sahibi bir derviş olan bu zatın hakkında şöyle bir rivâyet vardır. Dai Mehmet Efendi sık sık köyünden Gelibolu'ya gidiyormuş. Bir gün üç saat çeken yaya yolculuktan sonra Gelibolu'ya geldiğinde yorgunluktan halsiz düşmüş ve yolun kenarına dinlenmek üzere biraz uzanmış dinlenirken okumayı seven Mehmet Efendi bulunduğu yerde uyuya kalmış. Onu orada uyurken gören Gelibolu ağası sarhoş zannederek hapse attırması. Bu olay Mehmet Efendi'yi çok üzmüştür. Bir ay sonra kendisini hapse attıran ağa ve adamları peş peşe ölmüşlerdir. Dai Mehmet Efendi, bir süre üç köprülerde bulunan caminin imamlığını yapmış, daha sonrada Değirmendüzüne yerleşmiştir. Köyün Baba sırtı denen bir tepenin üzerinde çeşme başında bulunan tekkesinde dervişleri ile oturur birlikte ibadet edermiş. Üçüncü Sultan Murat ve Üçüncü Sultan Mehmet bu nam-lı derviş-i İstanbulu davet ederek başişigler vermişlerdir. Köyde bulunan tekkesi padişahlar tarafından onarılmış ve yanına bir mesçit yaptırılmıştır. Mehmet Efendi 1611 tarihinde ölmüştür.
Türbenin Bugünkü Durumu	: Türbe bakımsız bir durumda olup bazı bölümleri harap görmüştür. Tanıtıcı levhası yoktur.
Sorunlar ve Çözümler	: a-Tanıtıcı Levha asılması. b-Türbenin restore edilmesi.
Tanıtıcı Levhaya Yazılacak Türkçe Metin	: Dai Mehmet Efendi Türbesi. D.T. ? Ö.T.1611
İstifade Edilen Kaynak	: Gelibolu Tarihî ve Kültürel Miras Komisyonu
Hazırlayan	: Gelibolu Kaymaklığı (Hazırlayan: İsmail KURTOĞLU KÜT.MD.)

Belge 1: Vakıflar Genel Müdürlüğü tespit fişi.